

Actuele analyse

1. Inleiding

Het beleid voor de preventie van gewelddadige radicalisering, extremisme, terrorisme en schadelijke polarisatie werd vanaf 2015 ad hoc uitgebouwd toen we in Vlaanderen geconfronteerd werden met jihadisme en vertrekkende Syriëstrijders. De gruwel van terreurbewegingen zoals onder meer Islamitische Staat (IS) en Al Qaida (AQ) was niet langer iets dat alleen in het buitenland bestond. Het nestelde zich ook meer en meer in onze steden en gemeenten. Dit resulteerde in verschillende opeenvolgende aanslagen in het Westen, waaronder ook in ons land. Er was en is nog steeds nood aan een passende en krachtvolle aanpak.

Er werden de voorbije jaren al heel wat structuren, beleid en expertise uitgebouwd, zowel op het federale als op het Vlaamse niveau. Dit vertaalde zich in verschillende actieplannen: “het Plan R” en zijn opvolger “Strategie terrorisme en extremisme” op het federale niveau en actieplannen¹ “ter preventie van Gewelddadige Radicalisering en Polarisering” op het Vlaamse niveau. Met een nieuwe Vlaamse regering, die nieuwe accenten legt en rekening houdt met enkele recente evoluties en ontwikkelingen, is er bijgevolg nood aan een herziening van het vorige Vlaamse actieplan.

De afgelopen legislatuur werd het Vlaamse beleid structureel verankerd. Op 12 mei 2021 keurde het Vlaams Parlement het *‘Decreet houdende de machtiging van de Vlaamse deelnemers aan en de regeling van de modaliteiten van deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme’* (hierna: “het LIRC R-decreet”) goed, waardoor de werking van Lokale Integrale Veiligheidscellen Radicalisering² (hierna: “de LIRC R”) en met name de deelname van Vlaamse diensten en voorzieningen aan de LIRC R wettelijk werd geregeld. Op 1 september 2024 traden het *‘Decreet van 22 maart 2024 over het Vlaamse beleid voor de preventie van gewelddadige radicalisering, extremisme, terrorisme en schadelijke polarisatie’* (verder: “het radicaliseringsdecreet”) en het besluit dat er uitvoering aan geeft³ (hierna: “het radicaliseringsbesluit”) in werking. Hiermee wordt de afbakening, de coördinatie en de ondersteuning van dit beleid wettelijk geregeld.

Het radicaliseringsdecreet bepaalt onder meer dat de Vlaamse Regering binnen een jaar na haar aantreden, nl. in september 2025, een geïntegreerd actieplan voor het beleid voor de komende vijf jaar opstelt.

Dit geïntegreerd actieplan wordt op haar beurt opgesteld op basis van een actuele analyse van de huidige context, de recente ontwikkelingen en het reeds gevoerde beleid en dient te worden voorgelegd uiterlijk zes maanden na het aantreden van de Vlaamse Regering, nl. eind maart 2025⁴.

In wat volgt vindt u deze actuele analyse die de basis zal vormen voor het nieuwe geïntegreerde actieplan dat in september 2025 aan de Vlaamse Regering zal worden voorgelegd. Conform de memorie van toelichting bij het radicaliseringsdecreet, werd voor het opstellen van deze actuele

¹ Het eerste actieplan werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 3 april 2015, een geactualiseerd actieplan volgde op 2 juni 2017, het huidige actieplan werd goedgekeurd op 21 mei 2021.

² Een LIRC-R is een lokaal, door de burgemeester georganiseerd, overlegplatform, dat de relevante lokale socio-preventieve, socio-curatieve en maatschappelijke partners bij elkaar brengt. Met relevant wordt bedoeld dat ze een rol kunnen spelen in een casusgerichte opvolging van personen die in meer of mindere mate signalen van radicalisering vertonen.

³ Besluit van de Vlaamse Regering van 3 mei 2024 tot uitvoering van het decreet van 22 maart 2024 over het Vlaamse beleid voor de preventie van gewelddadige radicalisering, extremisme, terrorisme en schadelijke polarisatie.

⁴ Artikel 5 van het radicaliseringsdecreet.

analyse informatie geput uit diverse bronnen, m.n. het evaluatierapport van het nog lopende actieplan⁵ waarin de weerslag is opgenomen van een evaluatiecomité samengesteld uit een aantal experts (hierna: het expertencomité)⁶, rapporten vanuit het federale niveau over het dreigingsbeeld en de internationale context en de input van de beleidsdomeinen en organisaties die betrokken zijn bij de voorbereiding en uitvoering van het beleid. Om voldoende informatie vanuit de lokale besturen, het middenveld en mensen op het terrein te capteren, werd op 24 september 2024 een inspiratienetwerkdag georganiseerd in Museum M te Leuven. De deelnemers konden er op diverse beleidsitems input geven.

In wat volgt wordt achtereenvolgens ingegaan op het actuele dreigingsbeeld, het beleid van de afgelopen jaren en de evaluatie ervan. De actuele analyse eindigt met een aantal conclusies die mede als basis zullen dienen voor het nieuwe geïntegreerde actieplan.

2. Het dreigingsbeeld

2.1 Het dreigingsniveau

Het algemene dreigingsniveau voor België kan beschouwd worden als een soort barometer die alle mogelijke dreigingen tegen België, de Belgische burgers en de Belgische belangen in rekening neemt. Sedert de aanslag in Brussel van 16 oktober 2023 waarbij twee Zweedse voetbalsupporters op gruwelijke wijze werden vermoord is het algemene dreigingsniveau opgeschaald naar niveau 3 (lees: ernstig: wanneer de dreiging mogelijk en waarschijnlijk is). Bij de bepaling van dit dreigingsniveau door het OCAD wordt o.a. rekening gehouden met het aantal meldingen, de ernst ervan en het aantal terreurdossiers bij gerecht, politie en inlichtingendiensten.

Daarnaast wordt er eveneens rekening gehouden met trigger events: dit zijn gebeurtenissen die een emotionele impact hebben en reactie kunnen uitlokken zoals bijvoorbeeld de start van de escalatie van het conflict in de Gazastrook op 7 oktober 2023.⁷

2.1.1 De dreigingsmeldingen

De aanslagen in Brussel en Frankrijk in 2023, samen met de geopolitieke, geëscaleerde situatie in het Midden-Oosten maakten dat het aantal dreigingsmeldingen in het najaar van 2023 sterk was toegenomen. Vanaf de tweede helft van 2024 was er dan opnieuw een daling in het aantal dreigingsmeldingen. Het Israëlisch-Palestijns conflict blijft echter een emotionele trigger waarmee te allen tijde rekening moet gehouden worden.⁸

In de loop van 2024 ontving het OCAD 287 dreigingsmeldingen. Dit is een daling van 13% in vergelijking met de 332 ontvangen dreigingsmeldingen in het jaar voordien. Van deze ontvangen meldingen bleek dat er 213 binnen het bevoegdheidsdomein van het OCAD konden ondergebracht worden. De overige meldingen hadden niet rechtstreeks betrekking op extremisme of terrorisme.⁹

⁵ Möbius Business Redesign nv, Evaluatierapport actieplan radicalisering, extremisme, terrorisme en polarisatie, 15 november 2023.

⁶ De experts zijn Annelies Pauwels (VVI), prof. dr. Wim Hardyns (UGent) en prof. dr. Baldwin Van Gorp (KULeuven). Dr. Nathalie Van Raemdonck (VUB) en prof. dr. Iman Lechkar (VUB) gaven punctuele feedback.

⁷ https://ocad.belgium.be/wp-content/uploads/2024/07/Jaarverslag_2023.pdf, 3.

⁸ Ibid., 9.

⁹ <https://ocad.belgium.be/287-dreigingen-op-vlak-van-terrorisme-en-extremisme>.

De daling van het aantal dreigingsmeldingen in 2024, in vergelijking met 2023, is voornamelijk te verklaren door de piek die zich, naar aanleiding van het Israëlisch-Palestijnse conflict, in het laatste kwartaal van 2023 heeft voorgedaan en zich het jaar daarop niet heeft voortgezet. De meerderheid van de dreigingsmeldingen, nl. 57%, werd als een lage dreiging (niveau 1) ingeschaald. Iets minder dan één derde, nl. 31%, werd beoordeeld als gemiddeld (niveau 2) en ongeveer 12% van de dreigingen was op een bepaald niveau ernstig (niveau 3). In 2024 werd geen enkele dreiging als ernstig en imminent beoordeeld (niveau 4).¹⁰

Wanneer gekeken wordt naar de ideologische tendensen, blijkt dat in tegenstelling tot in 2023 waar iets meer dan 40% van de dreigingsmeldingen uit de hoek van het islamitisch extremisme/terrorisme kwam, dit in 2024 opnieuw is toegenomen tot 55% van de dreigingsmeldingen. Dit blijft dan ook nog steeds de meest dominante ideologische trend. Ook het aandeel van de dreigingsmeldingen dat betrekking heeft op een politieke context gelinkt aan het buitenland of op een context van interstatelijke dreiging is meer dan verdubbeld, van 7% in 2023 naar 19% in 2024. Het aandeel van de dreigingen gelinkt aan rechtsextremisme en linksextremisme is in vergelijking met 2023 status quo gebleven. Ze bedragen in 2024 nog steeds 5% (rechtsextremisme) en 1% (linksextremisme). Ook de andere fenomenen zoals bv: anti-establishment gevoelens, Incels (Involuntary Celibates – Onvrijwillige alleenstaanden of celibatairen) en statelijke dreigingen bleven min of meer stabiel.¹¹

In vergelijking met 2023 daalde het aantal dreigingsmeldingen waarvan de ideologische context niet kon vastgesteld worden na verder onderzoek van 41% in 2023 naar slechts 9% in 2024. Dit soort dreigingen kunnen niet langer ondergebracht worden in de klassieke indelingen (religieus, rechts- of linksextremisme).¹² Het zijn nieuwe vormen, zoals anti-establishment gevoelens geïnstrumentaliseerd door allerlei complottheorieën en desinformatie(campagnes), dreigingen n.a.v. buitenlandse (geopolitieke) ontwikkelen, en. De dreigingen worden ook vaak diffuser, waarbij elementen uit verschillende ideologieën worden gecombineerd, het zgn. saladbar-extremisme.¹³

Veruit de meeste dreigingsmeldingen, nl. 67%, betreffen individuen met het profiel van een (mannelijke) 'lone actor' ¹⁴ en dit ongeacht de ideologische stroming waarin ze kaderen. Het gaat dan om iemand die alleen wil overgaan tot actie. De meerderheid van deze individuen heeft geen enkele structurele band met terroristische of extremistische groepen. Iets meer dan 11% van de dreigingsmeldingen heeft betrekking op plannen beraamd door mogelijk meerdere individuen, waarbij het gaat om collectieve plannen, vaak in een vroege ontwerpfase. De voornaamste doelwitten, vermeld in de dreigingsmeldingen, zijn de Joodse gemeenschap, specifieke personen, het algemene publiek, politieke autoriteiten en de veiligheidsdiensten.¹⁵

Wanneer de modus operandi kan worden vastgesteld (wat meestal niet het geval is) komt het gebruik van vuurwapens en explosieven, fysiek geweld en steekwapens vaak terug. Hierbij is het echter belangrijk om te benadrukken dat de auteurs niet noodzakelijkerwijs ook in het bezit zijn van deze wapens of over de nodige vaardigheden beschikken om deze te gebruiken.¹⁶

Wat betreft het profiel van de plegers van deze dreigingen was in 2024 18% van deze plegers minderjarig en waren er verscheidene van hen reeds opgenomen in de Gemeenschappelijke

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Veiligheid van de Staat, [Intelligence report 2021-2022](#).

¹⁴ Een dader die alleen handelt.

¹⁵ <https://ocad.belgium.be/287-dreigingen-op-vlak-van-terrorisme-en-extremisme>.

¹⁶ Ibid.

Gegevensbank “Terrorisme, Extremisme, Radicaliseringsproces” (hierna: “de GGB T.E.R.”). In Vlaanderen is het merendeel van de dreigingsmeldingen, net als in 2022 en 2023, gelinkt aan de grootsteden Antwerpen (44 dreigingsmeldingen) en Gent (29 dreigingsmeldingen). In Brussel is het aantal dreigingsmeldingen in 2024 het hoogst nl. met 78 dreigingsmeldingen, dit is meer dan in Antwerpen en Gent samen.¹⁷

2.1.2 De GGB T.E.R.

De GGB T.E.R., die in 2016 werd opgericht, centraliseert niet-geclassificeerde informatie over de meest risicovolle personen¹⁸ en vergemakkelijkt het delen ervan met alle partners¹⁹.

In vergelijking met eind oktober 2023, toen er in de GGB T.E.R. nog 585 individuen met een volledig statuut opgenomen waren, zijn er dit eind januari 2025 ongeveer 570.²⁰

Verscheidene personen hebben, zoals hierboven reeds werd aangehaald, een zogenaamd ‘diffuus profiel’ en staan opgenomen onder meerdere statuten: zo komen een 50-tal personen voor in twee categorieën en komt 1 persoon voor in drie categorieën. Van deze 570 personen zijn er een 30-tal minderjarig (tussen de 12 en 18 jaar oud), van wie sommigen ook een dubbel statuut hebben.

De grootste groep wordt opgevolgd omwille van hun aanhang of sympathieën voor de jihadistisch-islamitische ideologie. Daarnaast worden 46 entiteiten opgevolgd omwille van hun aanhang of sympathieën voor de rechtsextremistische scene en 17 entiteiten voor de links-extremistische scene. Twee entiteiten hebben het label Incel, 4 entiteiten zijn opgenomen in het kader van staatsterrorisme en 8 personen in het kader van anti-establishment extremisme.

Wat de regionale spreiding in Vlaanderen betreft, zien we in Antwerpen het grootste aantal individuen die opgenomen zijn in de GGB T.E.R. Daarnaast zien we een iets hogere aanwezigheid in sommige (centrum)steden. Opmerkelijk echter, is de grote spreiding over het Vlaamse grondgebied: in bijna een derde van de Vlaamse gemeenten woont iemand die opgenomen is in de GGB T.E.R.²¹

Waar in 2015-2016 de aanwezigheid van gewelddadig geradicaliseerde personen kon worden gelinkt aan de aanwezigheid van ‘haatpredikers’ en dit fenomeen beperkt bleef tot enkele steden en gemeenten, verspreidde het fenomeen zich, onder invloed van onder meer sociale media, meer en meer over het hele Vlaamse grondgebied. Het radicaliseringsproces vindt meer online plaats en gaat vaak bijzonder snel. In onze hedendaagse samenleving kan men immers met enkele muisklikken van schijnbaar onschuldige filmpjes gestuurd worden naar extremistisch en terroristisch propagandamateriaal.²²

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Personen die een geprioriteerde opvolging nodig hebben.

¹⁹ Partners van de GGB T.E.R. zijn: Geïntegreerde Politie, Veiligheid van de Staat, Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid, Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, Openbaar Ministerie, Nationaal Crisiscentrum, Dienst Penitentiare Inrichtingen, Dienst Vreemdelingenzaken, Douane, Cel voor Financiële Informatieverwerking, de Dienst Consulaire Zaken van de FOD Buitenlandse Zaken, Algemene Administratie van de Thesaurie van de FOD Financiën, Algemene Directie Veiligheid en Preventie, Justitiehuisen, Diensten voor Jeugdhulp.

²⁰ Op basis van informatie van het OCAD van begin januari 2025 – Volledig statuut: dit zijn alle individuen met uitzondering van de personen in vooronderzoek.

²¹ OCAD, aantal entiteiten per gemeente in de GGB T.E.R. op 1 augustus 2024.

²² Veiligheid van de Staat, [Intelligence report 2024](#).

2.2 Analyse van de dreigingen

2.2.1. Jihadisme

Het soennitische jihadisme blijft in omvang veruit de grootste dreiging voor gewelddadige terreur in België. De extremistische propaganda speelt hierbij vaak een cruciale rol als katalysator. Anno 2024 beschikken zowel Al Qaeda als IS nog steeds over een robuust en uitgebreid propaganda-apparaat. Ondanks het feit dat er een einde gekomen is aan het fysieke kalifaat, slaagt IS er nog steeds in om de mobiliserende kracht van zijn ideologie te blijven uitspelen. IS heeft het fysieke kalifaat bijgevolg ingeruild voor een 'online' kalifaat. Niettegenstaande zowel IS als Al Qaeda nog steeds erg bedreven zijn in het hermonteren en recyclen van oud propagandamateriaal blijven zij tot op de dag van vandaag ook nog steeds nieuw propagandamateriaal produceren. Zij maken hierbij gebruik van officiële en officieuze mediakanalen om hun propaganda te verspreiden. Al Qaeda kiest hierbij voor een doorgedreven ideologisch verhaal, terwijl IS doorgaans kiest voor meer gewelddadige en choquerende beelden. Met het verspreiden van dit propagandamateriaal worden door zowel IS als Al Qaeda verscheidene doelstellingen nagestreefd zoals onder meer: het verspreiden van hun ideologie, het radicaliseren en rekruteren van individuen, het verwerven van fondsen en het inspireren en aanzetten van jongeren tot het plegen van terroristische aanslagen.

Bij het verspreiden van deze propaganda worden twee problematische tendensen vastgesteld. Vooreerst is er het aanzuigeffect dat gecreëerd wordt door de algoritmes die schuilgaan achter de belangrijkste sociale mediakanalen zoals bijv. YouTube, TikTok en Facebook. Hierdoor worden mensen die online opzoeken verrichten steeds sneller geconfronteerd met filmpjes die een extremere inhoud aanbieden. Hierdoor bevinden deze (vaak jonge) personen zich soms, zonder het goed en wel te beseffen, in een digitale rabbit hole waaruit ontsnappen zeer moeilijk blijkt.

Daarnaast is er het fenomeen waarbij jonge gebruikers via bepaalde interessegebieden richting chatgroepen of kanalen worden geleid, zoals bijv. Telegram, waar dan een meer specifiek extremistisch narratief wordt gedeeld. Zo deelt men – in de meest zorgwekkende gevallen- in deze chatgroepen zeer expliciet en gewelddadig propagandamateriaal en terroristische handleidingen.²³

2.2.2 Rechts-extremisme

In België is het aantal dreigingsmeldingen rond rechts-extremisme beperkt, maar ze vormen wel de tweede grootste groep in de GGB T.E.R. Er worden ook elk jaar gerechtelijke onderzoeken gevoerd naar rechtsextremisten met een geweldsintentie. Ook bij deze groep gebeurt radicalisering meestal online, waar rabiaat racisme wordt gekoppeld aan complottheorieën zoals omvolking en de nakende rassenoorlog.

Het grote verschil met het jihadistisch terrorisme is dat het rechts-extremistische netwerk online zichtbaarder is. Daardoor is het voor jongeren nog makkelijker om met rechts-extremistische propaganda in aanraking te komen. Toch is ook hier een verschuiving naar afgesloten netwerken merkbaar. We zien soms ook kruisbestuiving van mensen buiten de rechts-extremistische scene, zoals voetbalhooligans en motorbendes. Deze rechts-extremistische scene beperkt zich niet tot de centrumsteden. Diverse Vlaamse gemeenten, zowel centrumsteden als kleinere gemeenten, lijken immers ook te maken te krijgen met activiteiten van extreemrechtse groeperingen zoals Voorpost en Blood and Honour.²⁴

²³ Ibid.

²⁴ VVSG, [Ledenbevraging radicalisering en polarisatie](#), november 2024.

2.2.3 Linksextremisme

De links-extremistische scene in België was voor 2020 vrij rustig. De situatie veranderde ten tijde van Covid 19, met onder meer gewelddadige manifestaties tegen het CORONA-beleid. Ook het conflict in Israël en de Gazastrook speelt in het links-extremistische milieu, waardoor een verdere stijging van de activiteitsgraad niet kan worden uitgesloten. Ook extreemlinkse klimaatactivistische groeperingen gaan steeds drierter te werk. Denk hierbij onder meer aan de acties die uitgevoerd worden door organisaties zoals Code Rood, die al eerder wegen bezette in de Antwerpse haven en Wilrijk, de toegang blokkeerde tot sites van Total Energies in Luik en Henegouwen en de recente blokkering van het Amerikaanse bedrijf Cargill in de Gentse haven waarbij heel wat schade werd aangebracht aan de bedrijfsgebouwen.²⁵

2.2.4 Diffuse en nieuwe dreigingen

Zoals hierboven in 2.1.1 reeds werd opgemerkt kan een deel van de dreigingsmeldingen niet langer worden ondergebracht is de klassieke indeling. Er ontstaan zowel nieuwe als diffuse vormen, waarbij meerdere labels worden gecombineerd, het zgn. ‘saladbar-extremisme’. Gewelddadige radicalisering vertaalt zich vaak niet meer in één specifieke vorm, maar is steeds vaker een lappendeken van verschillende invloeden en complottheorieën. De persoon die zich in een radicaliseringsproces bevindt, creëert m.a.w. een eigen wereldbeeld/gedachtegoed geïnspireerd op diverse vormen, gevoed door diverse complottheorieën en desinformatie. Dit betekent niet dat de klassieke opdeling (m.n. links-, rechts- en religieus extremisme) niet meer bestaat. Ze wordt echter minder relevant.

2.2.4.1. Anti-overheidsradicalisering

Een nieuwe, opvallende, trend in de GGB T.E.R. sinds enkele jaren zijn anti-overheidsradicalisering en anti-establishmentfenomenen. Zoals hierboven reeds kort aangehaald is er sinds Covid 19 een sterke opgang tot stand gekomen van complotdenken en het verspreiden van desinformatie, vooral op sociale media. Ook al is de commotie rond Covid gaan liggen, het verspreiden van desinformatie en het wantrouwen in de overheid zijn gebleven. Allerhande crisissen worden uitgebuit, door onder meer extremistische individuen en groeperingen van alle ideologieën, maar vooral door statelijke actoren, lobbygroepen en andere organisaties en personen met een specifieke agenda. Het doel bestaat erin om het vertrouwen en de cohesie in de samenleving te ondermijnen.

Het internet en vooral sociale media spelen daarin een belangrijke rol omdat mensen gemakkelijk in een ideologische bubbel terechtkomen. Hierdoor zien ze enkel informatie die hun wereldbeeld bevestigt. Verschillende individuen zien hiertoe een nieuwe aanleiding in de oorlog tussen Oekraïne en het Russische regime. Een aantal leidende figuren nemen een pro-Russisch standpunt in, met de uitvlucht dat de bevolking zich op sleeptouw laat nemen door de vermeende anti-Russische propaganda van de overheid. Dit resulteert o.m. in aversie tegen de NAVO en de EU. Hoewel de impact beperkt blijft en er voorlopig geen aanwijzingen zijn voor geweldsdreigingen, moeten we oog hebben voor de problematiek. Beïnvloeding kan op lange termijn leiden tot verminderd vertrouwen in de overheid. Ze zal zich vooral enten op de reeds bestaande breuklijnen en crisissen.²⁶

²⁵ “[Honderden activisten van Code Rood blokkeren voedingsbedrijf Cargill in Gentse haven](#)”, 1 maart 2025, VRT NWS.

²⁶ OCAD, [Jaarverslag 2023](#).

2.2.4.2. Straatcultuur

Een andere opvallende trend die onder andere door de vzw Ceapire op het terrein meer en meer bij jongeren wordt vastgesteld is de opkomst van de straatcultuur en het binnenbrengen ervan in onze scholen en het opbod ervan in onze wijken en steden. Dit is een gezamenlijk gedragen gevoel onder groepen jongeren dat zich vertaalt in allerlei opvattingen, gedragingen, normen en waarden en zelfs een eigen taalgebruik. Het meest overheersende kenmerk van deze cultuur is het gevoel van minderwaardigheid en afwijzing door de maatschappij en het daarbij horende wantrouwen ten aanzien van burgers en autoriteiten. In de straatcultuur eis je respect door kracht, lef, geld, tatoeages, gewonnen vechtpartijen en het plegen van criminele feiten. Deze straatcultuur heeft bovendien verscheidene raakvlakken met de hierboven reeds aangehaalde “klassieke” vormen van radicalisering en extremisme zoals bijv. de houding ten aanzien van vrouwen. Zo is er sprake van toxische mannelijkheid. Deze term verwijst naar een verzameling van schadelijke overtuigingen, en gedragingen die geworteld zijn in traditionele mannelijke rollen, maar tot het uiterste worden doorgevoerd. Het gaat hierbij dus om abnormale belevingen van mannelijkheid vertrekkende vanuit een verwrongen en achterhaald wereldbeeld waarbij mannen en jongeren radicaliseren in hun houding en gedrag ten aanzien van vrouwen. Het zet een enorme druk op jonge jongens om aan deze normen te voldoen. De straatcultuur is een échte mannencultuur waarbij vrouwen als minderwaardig worden beschouwd en waarbij zij bijgevolg geen volwaardig deel uitmaken van de maatschappij. Het draait voornamelijk om het tonen van je mannelijkheid, het afdwingen van respect en het snel verdienen van grote sommen geld. Gelet op deze doelstellingen hoeft het niet te verbazen dat deze nieuwe trend veelal gepaard gaat met het plegen van criminele activiteiten binnen het drugsmilieu. Naast de overlast die deze straatcultuur veroorzaakt in verscheidene wijken wordt deze ook meer en meer binnengebracht in onze scholen.²⁷

2.3 Het profiel

Zoals hierboven reeds werd aangehaald²⁸ gaat de grootste dreiging uit van mannelijke ‘lone actors’²⁹.

Met betrekking tot het radicaliseringsproces stelt de VSSE in zijn jaarrapport 2024 dat dit de voorbije jaren grondig is gewijzigd. Waar het radicaliseringsproces in het verleden nog regelmatig fysiek gebeurde op straat of via bekenden zijn er vandaag in veel gevallen geen tussenpersonen meer nodig om toegang te krijgen tot extremistisch materiaal. Online is er vrije toegang tot pamfletten en manifesten van allerlei terroristische groeperingen. Personen kunnen vandaag op hun eentje zeer snel gewelddadig radicaliseren door de online toegang tot extremistisch materiaal en ook door contacten met gelijkgestemden die online zeer gemakkelijk te leggen zijn. Radicaliseringsprocessen zijn vandaag de dag dan ook vaak een complexe mix van push- en pullfactoren: identiteitsopbouw, psychische problemen en trauma's, uitdagingen op het vlak van integratie en samenleven, behoefte aan ergens bij te horen, etc.

Soms spelen er ook collectieve en transgenerationele trauma's of is er sprake van gezinssituaties waarin weinig grenzen worden gesteld. Daders koesteren ook vaak persoonlijke grieven.³⁰

Voor de psychische problematiek is de laatste jaren sterk naar boven is gekomen. Lange tijd werd aangenomen dat extremistisch geweld het gevolg is van ideologische indoctrinatie en training en dat een terrorist per definitie niet psychisch gestoord kon zijn aangezien deze doelgericht, planmatig en

²⁷ Frank van Strijen, “Van de straat: De straatcultuur van jongeren ontrafeld”, 2011, Amsterdam.

²⁸ Veiligheid van de Staat, [Intelligence report 2021-2022](#).

²⁹ Dit zijn daders die alleen handelen.

³⁰ Veiligheid van de Staat, [Intelligence report 2024](#).

stabiël zijn plannen ten uitvoer moet brengen. Een psychische problematiek werd per definitie gekoppeld aan irrationaliteit. De praktijk toont echter aan dat het ene het andere niet uitsluit. Psychische en sociale problemen en ideologie beïnvloeden elkaar wederzijds en kunnen elkaar dan ook versterken. Het dreigingsbeeld van de voorbije jaren heeft meermaals aangetoond dat psychische aspecten belangrijk kunnen zijn bij geweld. Dit sluit trouwens aan bij de vaststelling dat externaliserende stoornissen in toenemende mate vóórkomen.³¹ Dit nieuwe inzicht vormt een belangrijke uitdaging voor de toekomst.³²

In het voorjaar van 2024 bereidde het OCAD een uitgebreide nota voor rond de prevalentie van de relevante risico-indicatoren met betrekking tot psychische problematiek voor alle Potentieel Gewelddadige Extremist (PGE)-profielen die op dat moment in de GGB T.E.R. aanwezig waren. De nota werd gevalideerd door de NTF. Er kon worden vastgesteld dat een psychische problematiek wel degelijk een factor is die zeer regelmatig aanwezig is bij de zogenaamde PGE. Bijna de helft van de PGE's blijken te kampen met een persoonlijkheidsstoornis (48.6 %) of een middelenproblematiek (46%), of vertonen hier concrete aanwijzingen van. Psychiatrische stoornissen komen in iets mindere mate voor, maar blijven toch eveneens sterk aanwezig of mogelijk aanwezig bij méér dan een vierde van de PGE-populatie (27%). Er is dus sprake van correlatie tussen een psychische problematiek en een radicaliseringsproblematiek bij potentiële plegers van extremistisch geïnspireerd geweld.

De VSSE stelt in zijn jaarrapporten vast dat de jongste jaren er steeds meer minderjarigen voorkomen in hun inlichtingendossiers. In hun terrorismedossiers van de jongste 3 jaar blijkt net iets minder dan een derde van de personen die plannen maakten om gewelddaden te plegen minderjarig³³. Niet alleen duiken er meer minderjarigen op in dossiers van de VSSE: ze lijken ook alsmaar jonger te worden. Waar enige tijd geleden 17- of 18-jarigen in onderzoeken verschenen, is de mediaanleeftijd nu 16 jaar. De jongste verdachte die in 2024 werd aangehouden was slechts 13 jaar. Zo telde de GGB T.E.R. eind februari 2025 een 30-tal minderjarigen. De meeste inlichtingendossiers over minderjarigen gaan over jongeren die online radicaliseren of anderen aanzetten tot haat en geweld. In een aantal gevallen uiten deze minderjarigen bedreigingen via anonieme accounts op sociale media. Na identificatie en onderzoek blijkt dat het vaak gaat om mensen die niet de intentie hadden om zelf tot geweld over te gaan. In een beperkt aantal gevallen was die intentie er wel en lichtte de VSSE de gerechtelijke autoriteiten in³⁴.

Daarnaast signaleert het OCAD ook dat de belangrijkste dreiging uitgaat van binnenlandse actoren. Personen reizen niet langer af naar een terroristisch conflictgebied/terroristische conflictgebieden, maar radicaliseren in hun eigen land en proberen hun terreurplannen ook daar uit te voeren.³⁵

³¹ Bruffaerts, R., *De mythes voorbij. Het Public Health perspectief in de geestelijke gezondheidszorg*, 2021.

³² OCAD, [Jaarverslag 2023](#).

³³ Veiligheid van de Staat, [Intelligence report 2024](#).

³⁴ Veiligheid van de Staat, [Intelligence report 2024](#).

³⁵ <https://ocad.belgium.be/287-dreigingen-op-vlak-van-terrorisme-en-extremisme>

3. Het beleid in Vlaanderen

3.1 Een korte schets van het beleid

3.1.1 De scope van het beleid

De Vlaamse overheid streeft naar een door iedereen gedeelde samenleving, waarin democratisch burgerschap centraal staat en er plaats is voor verschillende ideologieën, denkbeelden en levensovertuigingen, zolang ze niet oproepen tot geweld. Gewelddadige radicalisering en gewelddadig extremisme zowel bij volwassenen als bij minderjarigen, vormen een substantiële bedreiging voor de fundamentele rechten en vrijheden van onze democratische rechtsstaat en moeten krachtdadig worden aangepakt.

Met haar beleid wil de Vlaamse overheid in de eerste plaats voorkomen dat personen gewelddadig radicaliseren en signalen die kunnen duiden op een gewelddadige radicalisering zo vroeg mogelijk kunnen detecteren. Voor de aanpak van de beperkte groep van burgers die tot geweld zijn overgegaan moet er echter een krachtdadig curatief beleid worden gevoerd: met hen trachten we tot disengagement (het terugdringen en neutraliseren van hun handelingen, en dan voornamelijk de bereidheid om geweld te gebruiken en het gebruik van geweld; het doel is te komen tot een individuele afkeuring van het gewelddadig gedrag van de groep waarmee men zich heeft geassocieerd³⁶) te komen en recidive te voorkomen. Het Vlaamse beleid focust op de verscheidenheid van vormen van gewelddadige radicalisering en gewelddadig extremisme, zonder deze verschijningsvormen te categoriseren.

Om het doel van het beleid te realiseren, hanteert de Vlaamse overheid zowel een individuele aanpak als een aanpak die op de brede samenleving gericht is. Wat de individuele aanpak betreft, gaat het om de detectie, opvolging, begeleiding naar disengagement en nazorg van gewelddadig geradicaliseerde burgers of burgers die signalen van gewelddadige radicalisering vertonen. Wat de aanpak naar de bredere samenleving toe betreft, speelt het Vlaamse beleid gericht in op bepaalde mechanismen die gewelddadige radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme bevorderen en die een groot effect hebben op de samenhang in de samenleving.

Het Vlaamse preventiebeleid wordt geflankeerd door een sterk regulier beleid dat mogelijke voedingsbodems voor gewelddadige radicalisering en gewelddadig extremisme aanpakt door in te zetten op eerder structurele sociale maatregelen inzake samenleven, gelijke kansen, armoedebestrijding, kinderen- en jongerenwelzijn, onderwijs, zorg, milieu, vrije tijd en sport. Dit reguliere beleid behoort echter niet tot de scope van voorliggend beleid.

3.1.2 Realisatie, coördinatie en afstemming

Het beleid inzake gewelddadige radicalisering vergt een zeer brede aanpak. De belangrijkste hefbomen voor repressie liggen op het federale niveau, terwijl de belangrijkste hefbomen voor preventie (universele, selectieve en geïndiceerde preventie)³⁷ zich op het niveau van de gemeenschappen en gewesten bevinden. Vanuit haar bevoegdheid werkt Vlaanderen dan ook maximaal samen met de

³⁶ Artikel 1, 3° van het radicaliseringsdecreet.

³⁷ Universele preventie richt zich op de algemene bevolking, waar secundaire preventie zich richt op bevolkingsgroepen met een verhoogd risico. Geïndiceerde preventie richt zich dan weer op individuen met beginnende problematiek/symptomen/klachten.

andere bestuursniveaus: het Vlaamse beleid is een afgestemd, multidisciplinair en gecoördineerd beleid dat zich verhoudt tot de federale³⁸, Europese en internationale regelgeving en context.

Binnen Vlaanderen moet het beleid gebiedsdekkend zijn: gewelddadige radicalisering, extremisme en terrorisme zijn niet enkel stedelijke fenomenen, maar kunnen zich ook voordoen in Vlaanderens kleinste gemeenten, zeker nu alles praktisch online gebeurt. Het lokale niveau is bijgevolg een essentiële schakel en onontbeerlijk voor een succesvol beleid.

Als het bestuursniveau dat het dichtst bij de burger staat en het hoogste vertrouwen geniet, is de gemeente bij uitstek het best geschikt om het beleid mee in goede banen te leiden. Alleen de gemeente kan op een succesvolle manier inspelen op lokale dynamieken die kunnen leiden tot gewelddadige radicalisering. En via haar lokale netwerken kan ze snel signalen van gewelddadige radicalisering bij burgers capteren en kan ze er, samen met haar partners, een integrale opvolging aan geven. Bovendien kan de gemeente er door een goede afstemming op haar reguliere beleid voor zorgen dat in de lokale samenleving de voedingsbodems voor gewelddadige radicalisering zoveel mogelijk worden geëlimineerd.

Binnen de Vlaamse overheid wordt op een geïntegreerde manier aan de realisatie van de doelstellingen van het beleid gewerkt. De samenwerking vindt concreet vorm via de Vlaamse coördinatiestructuur: het Vlaams Platform Radicalisering. Daarin zijn alle relevante Vlaamse beleidsvelden opgenomen, m.n. Binnenlands Bestuur, Justitie en Handhaving, Onderwijs en Vorming, Zorg, Opgroeien, Cultuur, Jeugd en Media, Sport Vlaanderen, de Vlaamse Mediaregulator, de VRT, Wonen in Vlaanderen en Werk en Economie.

Elke legislatuur wordt een nieuwe actuele analyse en geïntegreerd actieplan goedgekeurd door de Vlaamse Regering. De coördinatie voor het opstellen van die actuele analyse en het actieplan wordt gezamenlijk opgenomen door het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Justitie en Handhaving.

Een volledige schets van het beleid wordt weergegeven in [het radicaliseringsdecreet van 22 maart 2024](#), en het besluit van de Vlaamse Regering dat er uitvoering aan geeft.

3.2 Evaluatie van het lopende beleid en de lopende initiatieven

De lopende initiatieven vinden hun basis in het actieplan ter preventie van gewelddadige radicalisering, extremisme, terrorisme en polarisatie (2020-2024). De betrokken beleidsdomeinen rapporteerden, ten behoeve van deze actuele analyse, over de voortgang van de opgenomen acties. Deze voortgangsrapportage is opgenomen in de bijlagen.

In de bijlagen is ook het ‘evaluatierapport LIVC R’ opgenomen. Artikel 12 van het LIVC R-decreet voorziet dat de Vlaamse regering dat decreet binnen de drie jaar na de inwerkingtreding evalueert. In het rapport zijn de conclusies en aanbevelingen voor de LIVC R-werking opgenomen.

Daarnaast is onderstaande analyse gebaseerd op input van alle agentschappen, diensten en organisaties die de voorbije jaren, via de coördinatiestructuur, bij het beleid betrokken waren, de evaluatie van het huidige actieplan door het expertencomité en de input vanuit de inspiratienetwerkdag op 24 september 2024.. Een bijzondere plaats wordt ingenomen door de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC): gezien het Brussels Gewest een eigen beleid voert, zijn er geen

³⁸ Afstemming t.a.v. de regio's gebeurt via de structuren die zijn uitgebouwd op basis van de Strat T.E.R., waar de verschillende regionale overheden deel van uitmaken.

specifieke acties opgenomen in het Vlaamse actieplan. Onder punt 4 wordt er kort ingegaan op de rol en het beleid van de VGC in Brussel omtrent gewelddadige radicalisering, (schadelijke) polarisering en extremisme.

3.2.1 De kwaliteit en de opbouw van het geïntegreerd actieplan

Gelet op het feit dat de fenomenen die het voorwerp uitmaken van het actieplan onderhevig zijn aan allerlei ontwikkelingen en uitdagingen, is een actualisering ervan halverwege de legislatuur absoluut noodzakelijk. Ook het radicaliseringdecreet speelt daarop in. Het voorziet immers in de mogelijkheid om 10% van de beleidsmiddelen aan te wenden voor experimentele projecten die inspelen op nieuwe uitdagingen.

3.2.2 Afstemming, coördinatie en samenwerking

In het actieplan 20-24 zijn niet minder dan 16 afzonderlijke acties opgenomen rond samenwerking en afstemming (zie actieplan doelstelling 3). De voorbije jaren werd heel wat expertise ontwikkeld in Vlaanderen. De verschillende beleidsdomeinen en actoren die deel uitmaken van het Vlaams Platform Radicalisering bundelen daarbij de krachten en zorgen zo voor een beleidsdomeinoverstijgende aanpak. De VVSG, die ook deel uitmaakt van het platform, is het specifiek aanspreekpunt voor de lokale besturen en signaleert bepaalde lokale problematieken. Het Agentschap Binnenlands bestuur neemt de coördinatie van het Vlaams platform op. Ook federale partners, zoals het OCAD en de FOD Justitie maken deel uit van het platform. Vanuit Vlaanderen wordt ook deelgenomen aan diverse federale werkgroepen en overleg en er wordt op verschillende manieren ingezet op internationale samenwerking. De informatiedoorstroming vindt plaats via een centrale portaalwebsite (<https://www.vlaanderen.be/radicalisering-en-polarisatie>).

3.2.3 Het lokale beleid

Het lokale niveau is essentieel, zowel voor een effectief preventief als curatief beleid. In het huidige actieplan zijn dan ook heel wat initiatieven opgenomen om het lokale beleid te ondersteunen³⁹.

In het radicaliseringsdecreet is aan de gemeenten de lokale regierol over het preventiebeleid toebedeeld. Indien zij de Vlaamse beleidsprioriteiten⁴⁰ inschrijven in hun strategische meerjarenplanning en zorgen voor 20% cofinanciering kunnen zij, al dan niet binnen een samenwerkingsverband, binnen de perken van de Vlaamse begroting een jaarlijkse subsidie ontvangen van 60.000 euro. De nieuwe subsidieregeling gaat in vanaf 2026.

De voorbije jaren ontving reeds een beperkt aantal gemeenten een subsidie voor de ondersteuning van hun regierol (actie 4.2).⁴¹ Daarnaast werd een uitgebreid ondersteuningsaanbod op poten gezet om de lokale werking in alle gemeenten die dat wensen, te ondersteunen:

³⁹ Ondersteuning via het Agentschap Binnenlands Bestuur.

⁴⁰ De gemeente voorkomt gewelddadige radicalisering en terrorisme via tijdige detectie en opvolging, de gemeente werkt aan disengagement van gewelddadig geradicaliseerde burgers, de gemeente voorkomt gewelddadige radicalisering door de preventie van schadelijke polarisatie in de samenleving, de gemeente beschikt over een actieve LVC R-werking.

⁴¹ Via een jaarlijkse projectoproep worden momenteel 12 gemeenten gesubsidieerd die, via samenwerkingsverbanden, in 25 gemeenten een werking ontplooiën: Antwerpen, Aalst (Ninove, Liedekerke, Geraardsbergen, Denderleeuw), Beringen (Ham, Tessenderlo), Genk (Houthalen-Helchteren, As, Zutendaal), Gent, Leuven, Mechelen, Menen (Wevelgem), Oostende, Roeselare (Izegem, Hooglede), Sint-Niklaas, Vilvoorde (Machelen). Daarnaast wordt, via een afzonderlijke subsidie, Maaseik gesubsidieerd.

- ondersteuning bij schadelijke polarisatie door het Wij-Zij Netwerk (actie 1.1);
- ondersteuning voor de opmaak van lokale actieplannen rond polarisatie, haatspraak en desinformatie, zowel online als offline door het Hannah Arendt Instituut (actie 1.2);
- ondersteuning bij polarisatie of maatschappelijke spanningen, gelinkt aan de diverse samenleving en bij het opmaken van lokale actieplannen rond de thematiek, door het Agentschap Integratie en Inburgering (actie 1.2);
- ondersteuning voor het op poten zetten en de verdieping van een LIVC R-werking via de VVSG (actie 5.2);
- adviesverstrekking en informatiedeling via de VVSG (actie 4.1);
- de uitbouw van een expertenpool die concrete ondersteuning biedt om lokale online polarisatie te monitoren en de opvolging van casussen op de LIVC R te verbeteren. Voor dat laatste wordt expertise aangeboden rond psychosociale trauma's, disengagement, risicotaxatie en detectie⁴² (actie 4.3);
- ondersteuning bij het opzetten van veilige en laagdrempelige online of fysieke ruimtes waar mensen kunnen praten over thema's die gevoelig liggen in het kader van schadelijke polarisering en radicalisering zoals maatschappelijke hangijzers, identiteitsvraagstukken en cultureel gevoelige onderwerpen via Ceapire (actie 1.5).

Ook in de toekomst zal ondersteuning nodig zijn: het radicaliseringsdecreet voorziet, vanaf 2026, in die mogelijkheid door de erkenning van één of meerdere 'partnerorganisaties voor beleidsondersteuning en praktijkontwikkeling'⁴³.

3.2.3.1 Signalen en ondersteuningsvragen vanuit de gemeenten

Om inzicht te krijgen in hoe Vlaamse steden en gemeenten signalen van radicalisering en spanningen tussen bevolkingsgroepen ervaren, organiseert de VVSG elke twee jaar een ledenbevraging. Op lokaal niveau duiken immers vaak de eerste waarschuwingssignalen op, wat vroegdetectie van nieuwe trends en lokale noden mogelijk maakt. In haar ledenbevraging van 2024 onderzocht de VVSG:

- in welke mate Vlaamse lokale besturen signalen van radicalisering en verontrustende spanningen opmerken,
- welke impact de geopolitieke situatie had op de Vlaamse gemeenten,
- hoe vaak de gemeenten geconfronteerd werden met nieuwe vormen van extremisme,
- in hoeverre de Vlaamse lokale besturen zelf doelwit waren,
- welke verdere noden Vlaamse lokale besturen zelf aangeven in de aanpak van deze fenomenen.

Hieronder volgen de opvallendste resultaten uit de ledenbevraging. Voor de interpretatie van deze resultaten is het van belang voor ogen te houden dat het om de subjectieve ervaring gaat van de lokale besturen: de ervaringen kunnen bijgevolg afwijken van objectieve parameters uit het dreigingsbeeld en de GGB T.E.R..

- 57% van de Vlaamse gemeenten die de bevraging invulden⁴⁴, geven aan dat zij signalen van gewelddadige radicalisering ontvangen, wat een daling van 10% is vergelijking met de

⁴² Het expertennetwerk bestaat uit CAW Limburg, Solentra vzw, Ceapire vzw, Netwerk Islamexperten en Textgain.

⁴³ Artikel 8 van het radicaliseringsdecreet.

⁴⁴ De bevraging werd ingevuld door 135 gemeenten die 152 gemeenten vertegenwoordigen. Daarvan doorliepen er 23 niet alle vragen. De respondenten geven wel een goede spreiding naar type en regio.

ledenbevraging van 2020. Vooral verstedelijkte gebieden signaleren een problematiek, maar ook woon- en landelijke gemeenten ervaren problemen.

- Gemeenten merken het vaakst islamitisch jihadistisch extremisme (41%) op, gevolgd door rechtsextremisme (35%) en anti-overheidsradicalisering (30%).
- Een derde van de Vlaamse gemeenten merkt spanningen en aversie tussen bevolkingsgroepen op, maar dat leidt niet noodzakelijk tot sociale onveiligheid. Vooral, maar niet uitsluitend, verstedelijkte gebieden nemen spanningen waar. Volgens de gemeenten zijn thema's die de gemoederen het hoogst doen oplopen etniciteit en cultuur, rondhangende jongeren, en vluchtelingenbeleid. Daarnaast zorgen ook het conflict Israël-Palestina, levensbeschouwing, de beschikbaarheid van sociale woningen en gender/LGBTQIA+ lokaal voor spanningen. Van de gemeenten die dit melden, geeft 55% aan dat zij zelf al doelwit waren.
- Bij de gemeenten groeit de uitdaging om feit en fictie te onderscheiden: 43% van de gemeenten stelden de verspreiding desinformatie vast.
- Een derde van de gemeenten voert een specifiek beleid rond de preventie van gewelddadige radicalisering: terwijl het thema door alle centrumsteden wordt opgepikt, is dat minder het geval in landelijke en woongemeenten. Deze laatste geven aan dat gebrek aan capaciteit, middelen en de 'ongrijpbaarheid van het fenomeen' een rem is op het beleid.
- 86% van de gemeenten die de bevraging invulden, geven aan dat er een LIVC R-werking aanwezig is. 31% onder hen besprak nog geen enkel dossier op de LIVC R, waaruit kan worden afgeleid dat een aanzienlijk deel van de LIVC R niet actief is. Bij een niet-actieve werking bestaat het risico op verminderde waakzaamheid. In twee op de vijf gemeenten die reageerden, is er een lokaal afsprakenkader met duidelijke spelregels.
- De onlinewereld blijft voor velen een blinde vlek.
- De meerderheid van de gemeenten vraagt ondersteuning rond signaaldetectie van gewelddadige radicalisering om zichzelf en de partnerorganisaties te versterken. Daarnaast zoekt 37% naar geschikte vormingen om met online haatspraak om te gaan. Volgens 28% van de respondenten zou een ondersteunende vorming over de werking van de LIVC R nuttig zijn.⁴⁵

Vanuit de netwerkdag, het evaluatiecomité en de contacten van het Agentschap Binnenlands Bestuur met de gemeenten bleek ook een sterke ondersteuningsnood om online preventiewerk op poten te kunnen zetten. Gemeenten vragen een duidelijk deontologisch en juridisch kader en praktische leidraden. Om hierop in te spelen schreef het Agentschap Binnenlands bestuur een overheidsopdracht uit die werd gegund aan het Vlaams Vredesinstituut en waarvan de resultaten tegen de zomer van 2026 worden verwacht.

3.2.3.2 De LIVC R-werking

De Lokale Integrale Veiligheidscellen - Radicalisme, Extremisme en Terrorisme (LIVC R) vormen de spil van de lokale aanpak van radicalisering en maken ondertussen integraal deel uit van de veiligheidsstructuur van Vlaanderen. Tot op heden is er nog steeds een grote discrepantie in het aantal LIVC R die opgericht zijn in Vlaanderen (85%) en deze die opgericht zijn in Wallonië (72%). In het huidige actieplan zijn de acties rond de LIVC R opgenomen onder doelstelling 5 (acties 5.1 en 5.2).

Deze multidisciplinaire overlegplatformen – waarbij verschillende lokale partners rond de tafel zitten om casussen inzake gewelddadig radicalisering, extremisme en terrorisme te bespreken, en indien nodig de besproken individuen van begeleiding te voorzien – zijn vandaag, alleszins op papier,

⁴⁵ VVSG, [Ledenbevraging radicalisering en polarisatie](#), november 2024.

aanwezig in de meeste Vlaamse steden en gemeenten.⁴⁶ Het expertencomité ziet echter een verslappende aandacht voor de LIVC R omdat er volgens sommige gemeenten geen problemen of gekende cases zijn. In dit opzicht is de vraag echter of er in deze gemeenten geen radicaliseringsproblematieken zijn, of dat ze deze signalen niet of minder juist oppikken net omdat de lokale aandacht hiervoor verslapt.

Het radicaliseringbesluit speelt daarop in: de subsidiëring van de lokale regierol is afhankelijk van een actieve LIVC R-werking. Bovendien is subsidiëring van samenwerkingsverbanden mogelijk: samenwerkende gemeenten kunnen kiezen voor een of meerdere LIVC R-werkingen, waardoor gespecialiseerde kennis, middelen en gekwalificeerd personeel worden gebundeld, met het doel om een opschalingsbewust beleid te ontwikkelen en de bestuurskracht te vergroten.

In de praktijk zijn er veel en grote verschillen tussen de LIVC R's. De lokale autonomie heeft geleid tot een lappendeken aan verschillende interpretaties, opstellingen en organisaties van het casusoverleg. Dit hoeft op zich geen probleem te betekenen, maar voor een efficiënte en effectieve werking is het van belang te investeren in een pertinente monitoring, zodat bijgestuurd kan worden waar nodig en waar mogelijk. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door de EMMASCAN consequent toe te passen in het kader van de LIVC R werking.

De EMMASCAN is een online zelf-evaluatietool die toelaat het multi-agency werken (MAW), met als doel het voorkomen en tegengaan van gewelddadige radicalisering binnen een lokaal bestuur, te evalueren. De scan maakt niet zozeer een analyse over de inhoud van de LIVC R's, maar evalueert het proces. Om deze tool toe te passen en aan te passen is het aangewezen om training en kwalitatieve reflectiemomenten met leden van de LIVC R's te organiseren. Ook een systematische analyse van de databank die wordt gegenereerd op basis van de EMMASCAN kan belangrijke kennis opleveren, en zou dus onderdeel kunnen uitmaken van een pertinente monitoring.

Hoewel de meeste lokale besturen betrokken zijn in een LIVC R, zijn er toch nog een aantal lokale besturen die weinig of niet vertrouwd zijn met de LIVC R werking. Een gedifferentieerde aanpak of een aanpak op maat blijft zinvol. Het radicaliseringsbesluit voorziet in (regionale) uitwisselingsmomenten in het kader van de lokale regierol: daar kunnen gemeenten van elkaar leren en goede voorbeelden makkelijker worden uitgerold.

Een mijlpaal was de goedkeuring van het LIVC R-decreet op 12 mei 2021 waardoor de deelname van Vlaamse diensten en voorzieningen aan de LIVC R wettelijk geregeld werd. In de loop van 2024 werd, zoals het LIVC R-decreet voorschrijft, een eerste evaluatie opgesteld op basis van een vragenlijst die werd bezorgd aan relevante sectoren en de gemeenten. Gezien de bevraging vooral werd ingevuld door deelnemers aan de LIVC R (en niet-deelnemers dus beperkt reageerden) moet omzichtig met de resultaten worden omgesprongen.

In de evaluatie, opgesteld door het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Justitie en Handhaving i.s.m. het Vlaams Platform Radicalisering, werd informatie opgenomen over:

- de bereidheid van de Vlaamse diensten en voorzieningen om deel te nemen aan een LIVC R;
- de samenwerking tussen de actoren;
- de wijze van informatiedeling binnen het LIVC R;
- de bewaring van persoonsgegevens.

Deelname en samenwerking

⁴⁶ In de ledenbevraging van de VVSG geeft toch nog een aanzienlijk aandeel gemeenten aan dat zij niet over een LIVC R-werking beschikken. Uit informatie die de VVSG zelf verzamelde in het kader van hun ondersteuningsopdracht blijkt slechts een zeer beperkt aantal gemeenten niet over een LIVC R te beschikken.

Wat de bereidheid tot deelname betreft, blijkt uit het evaluatierapport een grote tevredenheid bij diegenen die reeds deelnamen aan de LIVC R. Terzelfdertijd geven de deelnemers aan dat belangrijke actoren ontbreken. Daarbij worden CAW, CLB, jeugdwerkers, hulpverlening en GGZ expliciet vermeld. Het expertencomité merkt in dit verband op dat er nog steeds een zichtbare terughoudendheid van sociopreventieve actoren is om deel te nemen aan het lokaal casusoverleg. Dit druist in tegen de meerwaarde van een multidisciplinaire overlegtafel, namelijk dat alle deelnemers toegang krijgen tot expertise en middelen die aanwezig zijn in andere agentschappen rond de tafel. Het multidisciplinaire karakter maakt het mogelijk om casussen vanuit verschillende perspectieven te bespreken en indien nodig een begeleidingstraject uit te bouwen dat rekening houdt met de verschillende leefdomeinen van de besproken persoon. Maar multidisciplinariteit is ook zinvol voor vroegdetectie: actoren vanuit verschillende sectoren kunnen zorgwekkende signalen rond radicalisering melden, zodat men een bredere kijk op de radicaliseringsproblematiek krijgt.

Ondanks dat er al stappen gezet zijn, bestaat er bij de sociopreventieve actoren nog steeds een enorme terughoudendheid om deel te nemen aan de LIVC R. Zij onderbouwen deze terughoudendheid op basis van volgende redenen:

- het risico op instrumentalisering van de hulpverlening;
- een mogelijke vertrouwensbreuk met cliënten;
- de druk op het beroepsgeheim van de hulpverlener en onvoldoende bekendheid van het kader van het LIVC R-decreet;
- de extra druk op reeds bestaande tekorten aan middelen en personeel in hulpverleningsprocessen.

Het blijft dan ook belangrijk om de betrokken partners voortdurend te herevalueren en na te gaan of de al dan niet bestaande netwerken met de verschillende lokale gemeenschappen voldoende betrokken zijn om tegemoet te komen aan de steeds evoluerende context van gewelddadig extremisme. Omwille van de wisselende deelnemers is er wel training nodig zodat de partners rond de tafel over up-to-date kennis en inzichten beschikken wat betreft de recente trends en problematieken rond gewelddadige radicalisering en extremisme. De ambitie is en blijft om dankzij het LIVC-decreet te streven naar optimale deelname van alle actoren en partners bij een LIVC R-casusoverleg en de nog bestaande terughoudendheid bij de sociopreventieve actoren aan te pakken zodat ook zij zullen deelnemen aan de LIVC R.

Het expertencomité merkt daarnaast op dat casussen ter bespreking in de LIVC R vooral door veiligheidsactoren worden ingebracht en dat er een daling merkbaar is van gemeenten die signalen van gewelddadige radicalisering ontvangen van sociopreventieve actoren. Het lijkt van belang om sociopreventieve actoren beter te ondersteunen bij het aanbrengen en de aanpak van individuele casussen. Dat houdt ook in dat er hiervoor voldoende ruimte is binnen het reguliere beleid.

Informatiedeling

In het kader van artikel 4, § 2 van de Wet van 30 juni 2018 tot oprichting van de LIVC R werd een opvolgingsfiche ontwikkeld die de LIVC R de mogelijkheid biedt om gericht informatie rond de opvolging, evolutie of de evaluatie van de opvolgingsmaatregelen van een besproken persoon terug te koppelen naar de bevoegde Lokale TaskForce (LTF). Ook de LTF kan de terugkoppelingsfiche invullen met informatie over een persoon ter attentie van de LIVC R. De leden van de LIVC R beslissen in consensus welke informatie kan worden teruggekoppeld naar de LTF.

In het kader van het evaluatierapport werd nagegaan of de respondenten op de hoogte waren van de terugkoppelingsfiche en ze ervan gebruik maakten binnen de LIVC R. 20% van de respondenten, waarvan iets meer dan de helft al deelnam aan een LIVC R, bleek niet op de hoogte te zijn van de

terugkoppelingsfiche. Bovendien bleek 40% van de respondenten die wel op de hoogte waren er geen gebruik van te maken.

Bewaring van persoonsgegevens

Slechts 52% van de respondenten in de bevraging voor het evaluatierapport haalt aan dat er afspraken zijn gemaakt over de bewaring van de persoonsgegevens. De wijze van bewaring blijkt divers: soms is er een gezamenlijk afsprakenkader, sommige deelnemers bewaren de gegevens persoonlijk, soms worden alle gegevens gecentraliseerd bij één persoon en soms worden geen gegevens bewaard.

Op basis van al het bovenstaande blijkt dan ook meer dan ooit de nood aan een integraal samenwerkingsakkoord inzake de werking van de LIVC R.

3.2.4 Onderwijs

3.2.4.1 Signalen van gewelddadige radicalisering en de toenemende manifestatie van de straatcultuur binnen het beleidsdomein Onderwijs

Indicaties over het aantal signalen rond gewelddadige radicalisering en de toenemende manifestatie van de straatcultuur in onze scholen kunnen teruggevonden worden in de activiteiten en tussenkomsten van een aantal langlopende projecten. Hierbij is het aantal vragen of tussenkomsten rond concrete en effectieve vermoedens van gewelddadige radicalisering bij individuele leerlingen altijd al laag geweest en in de laatste jaren nog afgenomen.

Zo rapporteert het Netwerk Islamexperten sinds zijn oprichting (oktober 2015) een totaal van 1.490 aanvragen (tot en met december 2024). Bij de start van het project werd er vooral ingegaan op ondersteuningsvragen van onderwijspartners (voornamelijk scholen). Om een deel van deze vragen op te vangen wordt er vanaf de eerste beheersovereenkomst (2019-2020) ook ingezet op een flankerend aanbod met lezingen, lesmateriaal, webinars etc. Toch blijft het aantal vragen tot ondersteuning hoog over de jaren heen. Het overgrote deel van deze vragen is preventief en informatief van aard. In de beginjaren lag de focus sterk op vragen rond de kenmerken van radicalisering, informatievragen over de Islam en vragen rond Islam op school. In recentere jaren is er een verschuiving naar bredere diversiteitsvraagstukken, identiteitsvraagstukken, polarisering en conflict. Het Netwerk focust zich momenteel op de thema's samenleven in (levensbeschouwelijke) diversiteit, de Islam en de preventie van polarisering en radicalisering. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de ondersteuningsvragen sinds 2016.

Jaar	Aantal ondersteuningsvragen
2016	88
2017	208
2018	165
2019 (jan-apr)	96
2019 -2020 (mei-april)	137
2020 – 2021 (mei- april)	139
2021 – 2022 (mei-april)	126
2022 -2023 (mei – april)	151
2023 (mei – dec)	139
2024	241
TOTAAL	1490

De referentiepersonen radicalisering/polarisering van de onderwijsverstrekkers (de koepels) melden in de periode (2015-heden) geen 'toename' van het aantal concrete bezorgdheden, waarbij er vermoedens zijn van gewelddadige radicalisering van één of meerdere leerlingen. De cases die er wel zijn worden complexer van aard en betreffen meestal psychisch en sociaal kwetsbare jongeren. Meestal verklaren deze elementen het verontrustende gedrag, eerder dan dat er effectief sprake is van gewelddadige radicalisering. Wel zien zij een toename van stellige, radicale standpunten, grensoverschrijdend gedrag, controversiële uitspraken en problematisch gedrag rond thema's als seksualiteit, gender, migratie(achtergrond), religie, politiek standpunt, identiteit, ... (zie ook verder). Ook sociale media spelen hierin een grote rol (zie verder). Dit gaat gepaard met toenemende ondersteuningsvragen van scholen en leraren t.g.v. maatschappelijke spanningen inzake het voorkomen van voedingsbodem, het verhogen van de weerbaarheid van leerlingen en de preventie van schadelijke polarisering en omgaan met conflict en problematisch gedrag.

Het steeds meer divers en almaar diffuser wordende dreigingsbeeld dat het OCAD schetst (zie 2. Het dreigingsbeeld), is ook voelbaar binnen de scholen. Tijdens de hoorzitting van de commissie radicalisering op 6 december 2023 gaven de aanwezige referentiepersonen radicalisering aan dat dit merkbaar is in een toegenomen conservatisme onder leerlingen dat veruiterlijkt wordt in anti-systeem denken, vrouwonvriendelijke opvattingen, anti-LGTBQIA+, homofobie, antisemitisme, hyper masculiniteit, racisme, enz.

Radicale islamitische, rechtsextremistische denkbeelden en ook de inbreng van de straatcultuur vinden elkaar hier.⁴⁷ In de klas vertaalt dit zich in stellige, radicale standpunten, controversiële uitspraken, grensoverschrijdend gedrag en verzet tegen de schoolcultuur en het gezag van (vrouwelijke) leerkrachten. Het lappendeken van overtuigingen en ideologieën maakt het moeilijker om erop te reageren of er binnen een klascontext mee aan de slag te gaan. Het huidige beleid steunt sterk op het Netwerk Islamexperten dat vooral haar expertise heeft wat betreft islam en samenleven in religieuze diversiteit. Een inhoudelijke differentiatie van het huidige ondersteuningsaanbod is nodig om aan alle ondersteuningsvragen tegemoet te kunnen komen.

Ook blijvende aandacht voor zaken die jongeren weerbaarder maken tegen een (online) extremistisch en/of radicaliserend discours blijven van essentieel belang. Het is belangrijk om vanuit het reguliere beleid te blijven inzetten op zaken als basiskennis en basisvaardigheden die elke jongere (vol)waardige toekomstperspectieven bieden, maar ook op burgerschap, de aanpak van racisme en discriminatie, kritisch denken, een verbindend schoolklimaat, mediawijsheid, etc.

(Toegenomen) kwetsbaarheid van jongeren versus toegenomen kritische en wantrouwende houding van jongeren

Leerlingen dragen de context waarin ze opgroeien mee in de klas. Bredere samenlevingsproblematieken zijn dan ook voelbaar op de schoolbanken en kunnen een invloed hebben op zowel het schools functioneren als het individueel leren. *Invloed van sociale media*

Het OCAD waarschuwt dat we de invloed van sociale media op gewelddadige radicalisering niet mogen onderschatten. De onlinewereld maakt voor jongeren deel uit van hun 'echte' wereld. In het rapport Medianest 2023 rapporteren de bevraagde ouders dat maar liefst 96% van kinderen tussen 13 en 18 jaar gebruik maakt van sociale media. Dit wordt bevestigd in de JOP-monitor 2023 en het onderzoek Apenstaartjaren 2022. Uit dit onderzoek blijkt ook dat vanaf de tweede graad in het lager onderwijs kinderen vaak al dezelfde apps gebruiken als jongeren in het secundair onderwijs. Het verschil tussen

⁴⁷ Zie ook [RAN overview paper \(2021\)](#).

een kind uit het zesde leerjaar en een jongere uit het vierde jaar secundair onderwijs is op dit vlak dan ook kleiner dan dat tussen pakweg kinderen uit het derde en zesde leerjaar.

De wereld komt ongefilterd binnen via sociale media in de vorm van schokkende beelden en verhalen. Jongeren worden hier continu aan blootgesteld en komen makkelijk terecht in echokamers. Er is daarnaast een toenemende invloed van influencers en fringe (social) media.⁴⁸ Fake news, complottheorieën en haatspraak zijn veelvuldig aanwezig en niet altijd makkelijk te onderscheiden van feiten.⁴⁹

Ook hier blijft het belangrijk om blijvend in te zetten op basiskennis, basisvaardigheden, kritisch denken en mediawijsheid. Daarnaast is het ook belangrijk om leerkrachten te versterken om om te gaan met de toenemende digitalisering en het belang van sociale media in de leefwereld van jongeren.

3.2.4.2 Gevoerd beleid

Regulier beleid

Ons Onderwijs speelt een belangrijke rol in de universele en selectieve preventie waaronder detectie/signalering van gewelddadige radicalisering en gewelddadig extremisme en dit zowel binnen de omgeving van de school als binnen de bredere samenleving⁵⁰, met drie concrete taken:

- 1) Het bijdragen aan het voorkomen van de creatie van een voedingsbodem voor gewelddadige radicalisering en extremisme: jongeren die niet goed in hun vel zitten, zich niet gewaardeerd weten, zich geen deel van de samenleving voelen of geen duidelijke toekomstperspectieven zien, lopen een groter risico om uit de boot te vallen. Het aan boord houden van deze jongeren en hen op weg zetten in hun eigen ontwikkeling is een sterk preventief mechanisme.
- 2) Het opvangen van signalen: scholen en CLB's hebben binnen het kader van de leerlingenbegeleiding de taak om zowel te zorgen voor een optimale leeromgeving voor alle leerlingen als voor het opvangen/detecteren van signalen waar het dreigt mis te lopen en het inschakelen van de juiste ondersteuning en hulpverlening wanneer deze signalen opgepikt worden. Het is hierbij niet de bedoeling dat onderwijssectoren actief aan signaaldetectie doen en daarbij de rol van de veiligheidsdiensten overnemen. Wel wordt hier bedoeld dat onderwijsactoren binnen het kader van leerlingenbegeleiding alert blijven voor de ondersteuningsnoden van hun leerlingen en signalen die kunnen wijzen op een mogelijke uitval, en hier vervolgens een gepast begeleidingsaanbod trachten te voorzien. Eventueel kunnen ze deze signalen ook delen binnen het LVC R-kader.
- 3) Het weerbaar maken van jongeren tegen gewelddadig radicale en extremistische invloeden: sommige jongeren worstelen met hun identiteit of hun plaats in de samenleving. Verschillen in religieuze, politieke en ideologische opvattingen kunnen voor conflict zorgen. Het is eigen aan de adolescentiefase om zich af te zetten tegen het status quo, in protest te gaan tegen wat misloopt

⁴⁸ Fringe social media verwijzen naar media die buiten het mainstream aanbod vallen en zich meestal richten op een specifiek publiek of controversiële of onconventionele ideeën. Ze houden zich daarbij niet aan gangbare afspraken of controles binnen mainstream sociale mediaplatformen zoals het weren van haatspraak, het modereren van content of het gebruik van disclaimers. Hierdoor biedt het vaak een plaats voor personen of content die op andere sociale media platformen geweerd worden, om hier ongestoord hun gang te gaan.

⁴⁹ Zie ook het [Global Risk Report](#) van het World Economic Forum.

⁵⁰ Zie ook [Youth and Education Working Group \(RAN Y&E\) - European Commission \(europa.eu\)](#) en [6cb6d003-d60c-4720-b1c3-4ec85d181bf6_en \(europa.eu\)](#)

of kritische vragen te stellen bij bepaalde onderwerpen. Het is aan onze scholen om een veilige omgeving te vormen/te bieden waar leerlingen kunnen gevormd worden tot kritische, verantwoordelijke en geëngageerde burgers. Ons onderwijs moet blijven inzetten op het aanleren van kennis, vaardigheden en competenties die jongeren weerbaar maken tegen gewelddadig radicale en extremistische invloeden, denk maar aan basiskennis, basisvaardigheden, burgerschapsvorming, mediawijsheid, kritisch denken etc.

Binnen het huidige Vlaams actieplan worden er binnen Onderwijs een aantal specifieke maatregelen genomen, met de volgende kernelementen:

- Net zoals binnen de andere Vlaamse beleidsdomeinen werd er binnen onderwijs een centraal aanspreekpunt radicalisering aangeduid. Deze persoon kan gecontacteerd worden via twee centrale emailadressen en helpt bij vraagverheldering, ernstinschatting en het doorverwijzen naar het geschikte aanbod.
- Binnen alle onderwijskoepels, het GO! en de CLB-netten werd een referentiepersoon radicalisering aangesteld. Zij ondersteunen scholen en CLB's bij vragen en bezorgdheden rond radicalisering en hebben elk een eigen ondersteuningsaanbod uitgebouwd. Binnen de werkgroep radicalisering werken zij ook net- en koepeloverstijgend samen en stemmen af met het Departement Onderwijs & Vorming, voor wie zij het eerste aanspreekpunt zijn (zie actie 4.4. Versterken van de onderwijsinstellingen en de CLB's).
- Het Netwerk Islamexperten voorziet ondersteuning op het vlak van levensbeschouwelijke diversiteit, samenleven in (levensbeschouwelijke) diversiteit, de islam en de preventie van polarisering. Dit aanbod is gratis voor alle onderwijsactoren (zie actie 4.7: verder uitrollen van de beheersovereenkomst van het Netwerk Islamexperten).
- Het project Connect heeft als doel om snel en efficiënt expertise in te zetten in die scholen waar een concentratie van leerlingen met extreem risicogedrag (misdrijven, radicalisering, ernstige gedragsproblemen, ...) de draagkracht en de veerkracht van de school en het leerkrachtenteam aantast. Het aanbod is gericht op basisonderwijs (zie actie 4.5: ondersteunen van scholen waarvan de draagkracht en veerkracht op de proef wordt gesteld door extreem risicogedrag).
- Er wordt ingezet op het informeren, sensibiliseren en professionaliseren van alle onderwijsactoren via Klasse, Klascement, nieuwsbrieven, no-cap.be,... (zie ook actie 1.7.: online positieve narratieven ter preventie van radicalisering in het Vlaamse onderwijs).
- Er is aandacht voor veiligheid en curatief werken door o.a. het installeren van aanspreekpersonen voor onderwijs bij de lokale politie⁵¹, en het maken van afspraken rond deelname aan een LIVC-R.
- Er werden afspraken gemaakt en handvatten uitgewerkt rond het opvangen van minderjarige terugkeerders uit Syrië of Irak (zie actie 4.6: Ondersteunen van scholen en CLB's waar een terugkeerder instroomt).

⁵¹ Dit gebeurde binnen het kader van de federale omzendbrief PLP41. Er werd gezorgd voor [een beveiligde databank](#) waar scholen hun contactgegevens kunnen terugvinden.

3.2.4.3 Uitdagingen

Om onderwijsactoren te ondersteunen bij de specifieke uitdagingen rond de preventie van gewelddadige radicalisering en extremisme werd er een ondersteuningsaanbod uitgebouwd. Wat betreft de aanpak bij een concreet vermoeden van gewelddadige radicalisering en extremisme, lijkt dit kader te volstaan. Het blijft wel belangrijk om het bestaande aanbod aan te reiken en waar nodig eventueel te vernieuwen of uit te breiden, bestaande samenwerkingen te behouden en te bekijken of deze op basis van nieuwe tendensen nog meer gedifferentieerd dienen te worden.

Daarnaast leggen de nieuwe uitdagingen waarmee onderwijs geconfronteerd wordt op het vlak van een veranderd dreigingsbeeld extra druk op het bestaande preventieve aanbod, dat niet meer aan alle ondersteuningsnoden kan voldoen. Er is een toegenomen ondersteuningsnood rond het voorkomen van een voedingsbodem, het verhogen van de weerbaarheid van leerlingen en het preventief werken in de klas. Tegelijkertijd is er een overbevraging van de externe actoren die vorming en begeleiding kunnen bieden.

Leerkrachten en directies vragen extra ondersteuning wat betreft het aanpakken van handelingsverlegenheid, onder andere rond:

- het voeren van gesprekken rond omstreden thema's en complexe maatschappelijke thema's;
- het omgaan met controversiële en radicale standpunten en uitspraken van leerlingen;
- het omgaan met complexe klasgroepen waar veel tegenstellingen spelen;
- het omgaan met stellige radicale standpunten, controversiële uitspraken en tegenstellingen onder ouders, personeelsleden, directe schoolomgeving;
- het voeren van moeilijke gesprekken met ouders;
- het optreden tegen de toenemende straatcultuur binnen de scholen;
- cultuursensitief en traumasensitief lesgeven.

Er is m.a.w. enerzijds nood aan het versterken en verankeren van het specifieke ondersteuningsaanbod en anderzijds aan het versterken van de brede preventieve werking van onderwijs door in te zetten op goed onderwijs voor alle leerlingen en een sterke leerlingenbegeleiding. Ook blijft men ondersteuning vragen bij het detecteren van signalen van mogelijke radicalisering, het begeleiden van jongeren met een vermoeden van verhoogd risico op radicalisering en het omgaan met extreem problematisch en/of asociaal gedrag.

3.2.5 Jeugd

Vanuit de bevoegdheid Jeugd is het de afgelopen jaren bij de preventie van gewelddadige radicalisering en gewelddadig extremisme voornamelijk om de universele preventie gegaan binnen het reguliere beleid die inzet op het vergroten van de weerbaarheid van burgers, waaronder kinderen en jongeren, het stimuleren van verbinding. Binnen het specifieke beleid lag de focus op het tegengaan van desinformatie en schadelijke polarisatie. Hieronder volgt een overzicht van het gevoerde beleid en de uitdagingen voor de toekomst.

3.2.5.1 Onderzoek en signalen

Uit de omgevingsanalyse 2024 door het JeugdOnderzoeksPlatform (JOP) over kinderen en jongeren in Vlaanderen ter voorbereiding van het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan [2025-2029](#) komen inzichten naar voor inzake het maatschappelijk vertrouwen van kinderen en jongeren die ook voor het beleid ter preventie van gewelddadige radicalisering relevant zijn.

De cijfers van de [JOP-monitor 2023](#) geven zicht op de (non-)egalitaire economische opvattingen van jongeren van 12 tot 25 jaar, op hun houdingen tegenover verschillende sociale groepen en op hun maatschappelijk vertrouwen.

In het algemeen hebben jongeren een vrij *egalitaire economische opvatting*. Zo is 58,3% niet akkoord dat de verschillen tussen de hoge en lage inkomens zouden moeten blijven zoals ze zijn. 64,5% vindt dat de klassenverschillen zouden moeten verkleinen en een meerderheid (51,5%) vindt het ook de taak van de overheid om dat te bewerkstelligen.

Samenvattend zijn het wat betreft intergroepsattitudes vooral de genderverschillen die opvallen: ze zijn uitgesproken groot voor de houdingen tegenover verschillende sociale groepen en dan in het bijzonder tegenover migranten en LGBTQ+. Jongens verschijnen daarbij stevast als minder positief te staan tegenover minderheidsgroepen.

Voor de houding tegenover LGBTQ+ is het genderverschil veel groter dan de verschillen naar sociaaleconomische of migratieachtergrond. In een samenleving die steeds diverser wordt en dus langzaam steeds meer naar een samenleving van minderheden evolueert, lijken dergelijke genderverschillen in deze intergroepsopvattingen eveneens een blijvend aandachtspunt te zijn.

Wat betreft maatschappelijk en interpersoonlijk vertrouwen blijkt het interpersoonlijke vertrouwen van meisjes blijkt duidelijk lager te zijn dan dat van jongens. De grootste verschillen vinden we terug voor het rondkomen met het gezinsinkomen. Daarbij vinden we dat jongeren die aangeven thuis makkelijker te kunnen rondkomen, een hoger interpersoonlijk vertrouwen rapporteren. Naargelang het diploma van de ouders geven de JOP-cijfers aan dat jongeren met ouders die een diploma hoger onderwijs behaald hebben meer vertrouwen hebben in de eerlijkheid en goede bedoelingen van hun medemensen dan jongeren met ouders die een lager of secundair diploma hebben behaald. Voor de (laatst) gevolgde onderwijsvorm blijkt interpersoonlijk vertrouwen het laagst te zijn bij jongeren die de dubbele finaliteit of TSO volg(d)en. Jongeren met een buitenlandse achtergrond, ten slotte, rapporteren minder interpersoonlijk vertrouwen dan jongeren zonder buitenlandse achtergrond.

Naar aanleiding van de omgevingsanalyse analyseerde het JOP ook de 't Is aan u!-bevraging van De Ambassade. Daarin geven jongeren aan dat ze vinden dat er veel discriminatie is in de samenleving. Ze hebben het gevoel dat ze beoordeeld worden, dat ze niet volwaardig geaccepteerd worden en zelfs gediscrimineerd worden vanwege een stuk van hun identiteit.

Heel wat kinderen en jongeren vinden dat mensen op basis van bepaalde kenmerken zoals etniciteit, seksualiteit, religie, gender, sociaaleconomische situatie, verblijfssituatie, leeftijd, fysieke en/of mentale beperkingen ... worden gediscrimineerd en achtergesteld. Die bezorgdheden uiten zich in uiteenlopende aanbevelingen met als voornaamste doel "gelijkheid voor iedereen". Verschillende kinderen en jongeren pleiten dan ook voor een samenleving die inclusiever en kansrijker is.

Kinderen en jongeren wensen opvallend meer verbondenheid en verdraagzaamheid in deze wereld ('t Is aan u!, 2023).

Tegelijk valt op dat heel veel jongeren ook begrip en inzicht hebben in de complexiteit van vraagstukken. Kinderen en jongeren begrijpen de mechanismen hiervan vaak goed, maar ze gaan niet akkoord met hoe ermee wordt omgegaan en vragen om in te zetten op meer verbondenheid en kwaliteitsvolle dialoog en communicatie.

3.2.5.2 Gevoerd beleid

Zoals hierboven gesteld, ging vanuit jeugdbeleid preventie van gewelddadige radicalisering, extremisme voornamelijk om een algemene preventie, namelijk het wegnemen van de voedingsbodem voor gewelddadige radicalisering en extremisme. Dat gebeurde door middel van een inclusief regulier jeugdbeleid, het vergroten van de weerbaarheid van kinderen en jongeren (zoals door jeugdwerk), en het voorkomen en aanpakken van desinformatie.

In het Vlaamse Jeugdwerk staat de vertrouwensrelatie tussen jeugdwerker en kind of jongere centraal. Jeugdwerk versterkt de positieve identiteitsontwikkeling en stimuleert de veerkracht en de weerbaarheid van kinderen en jongeren. Het is een veilige plek voor kinderen en jongeren om zichzelf te zijn. Het Vlaamse jeugdwerk speelt zich af in de vrije tijd. Het werkt niet rechtstreeks op de preventie van gewelddadige radicalisering.

Op gerichte en geïndiceerde preventie zal het Vlaamse jeugdwerk dus niet of minder inzetten. Toch kan ook ons jeugdwerk veel betekenen voor algemene preventie, zij het indirect, door alle kinderen en jongeren een veilige ruimte te bieden om hun identiteit op een positieve manier te ontwikkelen en te uiten.

De voornaamste specifieke beleidsinitiatieven ter preventie van gewelddadige radicalisering vanuit Jeugd zijn geweest:

- De Europese toolbox over de rol van jeugdwerk voor actief burgerschap en ter preventie van gewelddadig extremisme biedt een bundeling van goede voorbeelden en aanbevelingen uit meer dan twintig EU-lidstaten. Omdat de context van het jeugdwerk nationaal verschillend is, voorziet het Departement Cultuur, Jeugd en Media in een [vertaling van de aanbevelingen uit de toolbox](#) naar de Vlaamse context. Zo kunnen Vlaamse jeugdwerkorganisaties en beleidsmakers ermee aan de slag.
Een goed voorbeeld uit de toolbox zijn de [BOUNCE veerkrachttrainingen](#) van Arktos vzw. BOUNCE heeft als doelstelling om de veerkracht van jongeren te verhogen, hun kritisch denken te stimuleren en de bewustwording bij ouders en eerstelijnswerkers te vergroten. Het BOUNCE-pakket bestaat uit drie tools, die onderling met elkaar verbonden zijn en elkaar aanvullen: 1) BOUNCE Up is een train-de-trainer opleiding voor begeleiders en hulpverleners. Iedere tool is inzetbaar binnen zowel onderwijs, jeugdwerk als welzijn; 2) BOUNCE Young is een vormingspakket voor jongeren; en 3) BOUNCE Along is een bewustmakingstool voor ouders en eerstelijnswerkers.
- De [handvaten](#) (p.27-32) bevatten goede voorbeelden van Vlaamse en Brusselse jeugdwerkorganisaties die in brede zin bijdragen aan de preventie van radicalisering door middel van het verhogen van de weerbaarheid en de positieve identiteitsontwikkeling van jongeren.
- Het Departement Cultuur, Jeugd en Media organiseert bovendien een vraaggestuurd sectoroverleg Jeugd met Vlaamse en lokale jeugdorganisaties die werken rond positieve identiteitsontwikkeling. Het sectoroverleg komt samen telkens wanneer er nood is aan informatie of op verzoek van de betrokken organisaties.

3.2.5.3 Uitdagingen

Voor Jeugd dient er nog meer en breder ingezet te worden op het versterken van veerkracht, het verbindend samenleven en het voeren van een intergenerationele dialoog.. Wanneer mensen zich meer verbonden voelen met elkaar, zijn ze ook minder vatbaar voor hokjes-denken, echokamers of verstarring van identiteit. Dit gebeurt grotendeels via het regulier beleid, maar ook in het specifieke

beleid ter preventie van radicalisering kunnen concrete en specifieke initiatieven opgezet worden, want de bijdrage van de jeugdsector kan een grote meerwaarde betekenen om vroegtijdige signalen te detecteren en ook door te geven aan andere actoren op het terrein.

Er zijn tot slot verschillende signalen dat jongeren extra nood hebben aan blijvende aandacht voor mediawijsheid, kritisch denken, desinformatie, en ondersteuning bij het omgaan met online media.

Samengevat is er de komende jaren nood aan het versterken van het flankerende beleid, o.m. via een nieuw beleidskader voor een transversale samenwerking over de sectoren van cultuur, jeugd en media heen. Meer info kan gevonden worden in de regeerbijdrage Jeugd onder 'Verbindend samenleven'.

3.2.6 Media

Onze Vlaamse media bewaken onze democratische waarden: het uitdragen van verschillende standpunten is daar een voorbeeld van. Polarisering hoeft daarbij niet per se negatief te zijn: het kan ook zorgen voor maatschappelijke betrokkenheid en een scherpere uitwisseling van ideeën. Door uiteenlopende perspectieven te belichten, kunnen media bijdragen aan een dieper begrip van complexe kwesties en het publieke debat verrijken.

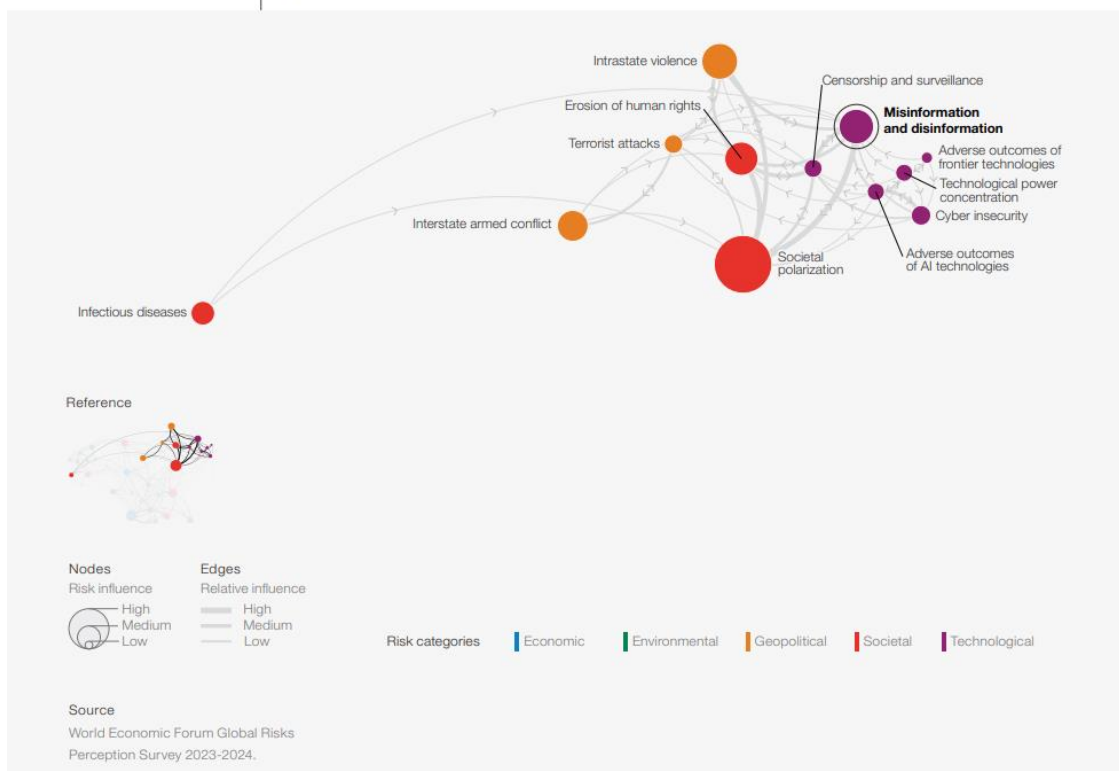
Met de komst van internationale platformen veranderen de spelregels. Enerzijds verbinden ze mensen, geeft het toegang tot informatie en bevordert het gemeenschapsvorming en vrije meningsuiting. Anderzijds zijn de algoritmes een zwarte doos en kan desinformatie welig tieren. Vanuit het Vlaamse mediabeleid is het van belang om de burgers bewust te leren omgaan met de risico's van het internet, waaronder ook het herkennen van desinformatie.

3.2.6.1 Signalen en onderzoek

Het [Global Risks Report \(2024\)](#) van het World Economic Forum bevestigt dat het verspreiden van desinformatie kan bijdragen tot een klimaat van schadelijke polarisatie dat mogelijk tot geweld kan leiden. Eén enkel desinformatie-item is niet de rechtstreekse en eenduidige oorzaak van gewelddadige radicalisering of fysiek geweld, maar desinformatie en misinformatie worden gezien als de sterkst verbonden risico's met het meeste potentieel om elkaar te versterken.

FIGURE 1.10 Risk interconnections

Misinformation and disinformation

Desinformatie is van alle tijden. Maar door de komst van sociale media worden we alsmear meer overspoeld met een enorme hoeveelheid (des)informatie. Desinformatie verspreidt 6 keer sneller online, waardoor de impact toeneemt. Een van de manieren waarop desinformatie schadelijk kan zijn, is wanneer het doelbewust ingezet wordt om een samenleving te destabiliseren en zo ook het vertrouwen in democratische instellingen en de traditionele media dreigt te verstoren. Er circuleert ook veel desinformatie over de medische wereld, bijvoorbeeld in de coronaperiode waardoor verkeerde en verwarrende informatie het wantrouwen in de wetenschap kan vergroten. Het stelselmatig in contact komen met desinformatie kan leiden tot wantrouwen, cynisme en apathie bij burgers, maar ook tot gewelddadige radicalisering bij anderen. Desinformatie-items kunnen hier als het ware fungeren als de druppel die de emmer doet overlopen.

Een ander mechanisme waarbij des- en misinformatie radicalisering en geweld kan bevorderen, is door het creëren van echokamers en filterbubbels. Dit zijn online omgevingen waarin mensen vooral informatie krijgen die hun bestaande overtuigingen bevestigt en die afwijkende meningen uitsluit of ridiculiseert.

Door het gebruik van algoritmen, sociale media en gepersonaliseerde nieuwsfeeds worden mensen steeds meer blootgesteld aan informatie die enkel aansluit bij hun voorkeuren en interesses. Dit kan mogelijk leiden tot een versmalling van het perspectief, een versterking van de eigen identiteit en een verminderde openheid voor andere (afwijkende) meningen, met een vergroting van de afstand tot andere groepen als gevolg.

Des- of misinformatie vormt een belangrijke bedreiging voor de sociale cohesie, de democratische rechtsstaat en de vreedzame samenleving. Het is daarom cruciaal om desinformatie te bestrijden en te voorkomen of te verminderen. In dat licht is het niet zozeer een zaak van reactief een beleid uit te bouwen en te wachten tot desinformatie ook in Vlaanderen steeds duidelijker tot geweld bijdraagt,

maar net met een preventief beleid trachten de dynamieken die democratische polarisering omzet in gewelddadige radicalisering tegen te gaan.

Verskillende cijfers tonen aan dat de strijd tegen desinformatie de komende jaren een belangrijke rol zal spelen in onze (media)maatschappij:

- In het [Apenstaartjarenrapport 2024](#) van o.a. Mediawijs, Mediaraven en Mediapunt wordt aangetoond dat slechts een derde van de jongeren nog vertrouwen heeft in het nieuws. Bijna de helft geeft aan dat ze zich zorgen maken over misleidende berichten op sociale media.
- Volgens de [MediaNest-cijfers](#) (Mediawijs) van 2023 geeft 69% van de ouders aan dat hun kinderen al haatspraak zagen passeren online. Het Apenstaartjarenrapport (2024) geeft aan dat ongeveer een kwart van de jongeren meerdere keren per week haatspraak ziet online.
- De [imec digimeter](#) (2024) gaf aan dat Vlamingen zich nog nooit zoveel zorgen maakten om de waarheidsgetrouwheid van digitale informatie. Bijna acht op tien Vlamingen (81%4) uiten dan ook hun bezorgdheid over de impact van valse nieuwsberichten op de maatschappij. 82% is bezorgd dat AI foutieve informatie kan helpen verspreiden. Daarnaast is 75% bezorgd zelf niet meer in staat te zijn het onderscheid te kunnen maken tussen wat door een mens en wat door AI is gemaakt.
- Het driejaarlijkse dreingingsrapport van het Nationaal Crisiscentrum geeft aan dat het risico op desinformatiecampagnes, cyberaanvallen en pogingen tot inmenging door vijandige regimes de belangrijkste veiligheidsrisico's zijn.

FIGURE C | Global risks ranked by severity over the short and long term
Please estimate the likely impact (severity) of the following risks over a 2-year and 10-year period.

Vanuit de internationale mediasectoren komen er bovendien steeds meer signalen van bezorgdheid over de mate waarin de content van short form videoplatformen, zoals TikTok of YouTube shorts, en die algoritmes die zulke content beheren een sterke katalysator kunnen vormen voor verdere radicalisering. Het kan om verschillende thema's gaan: eetstoornissen, suïcide, toxische mannelijkheid, maar ook religieus extremisme, links-extremisme, rechts-extremisme, ... wat kan leiden tot radicalisering.

In een tijdperk waarin desinformatie een groeiende uitdaging vormen, blijft de positieve rol van media voor de democratie en sociale cohesie vaak onderbelicht. Media vervullen een essentiële functie als waakhond van de democratie door het publiek te informeren, machtsmisbruik aan de kaak te stellen en een platform te bieden voor diversiteit aan meningen. Kwaliteitsvolle journalistiek bevordert een goed geïnformeerde samenleving, wat cruciaal is voor een gezond democratisch debat en gefundeerde politieke besluitvorming.

Naast hun informatieve rol dragen media bij aan sociale cohesie. Door verhalen te brengen die verschillende perspectieven belichten, kunnen ze wederzijds begrip en empathie bevorderen tussen verschillende groepen in de samenleving. Lokale en publieke media, alsook onderzoeksjournalistiek, spelen hierin een bijzondere rol door ruimte te bieden voor dialoog, gemeenschapsvorming en diepgaande duiding..

Een sterke publieke omroep is hierin van onschatbare waarde. Door een breed en divers publiek te bedienen met onafhankelijke en objectieve berichtgeving, draagt de publieke omroep bij aan een goed geïnformeerde burgermaatschappij. Daarnaast vervult ze een verbindende rol door programma's te brengen die inzetten op maatschappelijke cohesie, cultureel erfgoed en gemeenschapszin. Publieke media hebben de verantwoordelijkheid om pluralisme te waarborgen en onderwerpen te belichten die commercieel minder rendabel, maar maatschappelijk wel cruciaal zijn.

3.2.6.2 Gevoerd beleid

Met het mediabeleid wil het departement CJM preventief dynamieken die democratische polarisering zouden kunnen omzetten in gewelddadige radicalisering tegengaan. Het mediabeleid focust in dit verband op verbinding, sensibilisering rond en des- of misinformatie. Om sterk te staan in de strijd tegen des- of misinformatie is het belangrijk om in te zetten op mediawijsheid en kwaliteitsvolle journalistiek, die mee de basis vormen voor een gelaagde en integrale aanpak van deze problematiek. Alleen door een brede benadering kunnen we bouwen aan een democratische en inclusieve samenleving.

Mediawijsheid

In 2022 werd de projectoproep desinformatie gelanceerd om onderbouwde en praktijkgerichte initiatieven te ondersteunen die inzetten op weerbaarheid tegen desinformatie. De [vijf projecten](#) zijn vanaf het najaar 2022 van start gegaan en liepen tot 31 juni 2024. Het project [re:plus](#) werkt bijvoorbeeld een online debattool uit op de webpagina's van lokale nieuwsmedia. Via deze weg komen burgers op een constructieve manier in aanraking met meningen van anderen en wordt het hierboven aangegeven mechanisme van polarisering tegengegaan. In het project [NieuwsWijsNeuzen](#) wordt de Kritikat-methodiek rond desinformatie en drogredenen verder uitgewerkt voor jongere kinderen. Ook zet dit project in op factchecks voor kinderen, kinderrechten in het nieuws voor en over kinderen en het uitleggen van journalistiek aan jonge kinderen. Dit draagt bij tot sterkere weerbaarheid tegen desinformatie en ook sterk en open burgerschap.

In de vierjarige subsidieovereenkomst 2022-2025 met Mediawijs gaat specifieke aandacht naar thema's en problematieken zoals online haatspraak, propaganda, polarisering, desinformatie en complottheorieën. In het kader van de structurele werkingssubsidie werkte Mediawijs aan:

- [De EDUbox Wij-Zij denken](#) om jongeren in de klas te laten oefenen in het omgaan met meningsverschillen (met federale cofinanciering onder gelijke kansen).
- [De EDUbox nepnieuws](#) leert leerlingen kritisch denken en informeert hen over nepnieuws, maar focust ook op omgaan met informatie en mediawijsheid, online weerbaarheid en respect.
- [De EDUbox Identiteit](#) waarbij leerlingen stap voor stap meer inzicht krijgen in het proces van hun identiteitsvorming met focus op nuance en verbinding. Bij deze EDUbox hoort de REFLECTOR-app, waarmee de leerlingen zelf aan de slag kunnen gaan.
- Het [project 'What's New'](#) met Kazerne Dossin. Het doel is om jongeren te leren hoe ze propaganda en complottheorieën kunnen doorprikken via (historische) voorbeelden.

Leerlingen leren kritische vragen stellen en ze leren ontmaskeren wat verstoort zit achter goed uitgedachte en aantrekkelijke berichten.

- [Zes nieuwe artikels](#) van Mediawijs als belangrijke partner binnen [WATWAT.be](#) over fake news en complottheorieën, die door WATWAT gedeeld worden in infoposts en -stories op Instagram.
- [Kritikat](#): aan de hand van filosofische verhalen en denkoefeningen leren kinderen wat nepnieuws is en hoe je drogredenen kan herkennen en ontmaskeren. Dit project wil de denken en dialoogvaardigheden van kinderen versterken en een kritische houding tegenover mediaboodschappen stimuleren.

Daarnaast heeft Mediawijs op hun eigen webpagina verschillende dossiers en artikels over gerelateerde thema's voor professionals en intermediairs. Zo zijn er o.m. dossiers over [complotdenken](#), [propaganda](#), [nieuws](#), [verkiezingen](#) en [haatspraak](#), en tips voor leerkrachten om [kritisch om te gaan met media](#) of te [praten over het nieuws](#) met kinderen en jongeren. Op [Medianest.be](#) vinden ouders alles over opvoeden in een digitale wereld.

Op 27 maart 2023 werd de influencerFAQ gelanceerd. Deze [website](#) is een uniek digitaal platform vol adviezen, tips & tricks voor elke influencer. De website is onderverdeeld in zes categorieën, die elk een specifiek belangrijk onderwerp aansnijden: #reclame, #privacy, #isdaterover, #respect, #hoewist en #isdatlegit. Onder de categorie #respect worden thema's behandeld zoals online pestgedrag, respectvolle communicatie, haatspraak, seksisme, en homofobie. Zo worden er handvaten gegeven aan influencers hoe zij beter met deze thema's kunnen omgaan of aankaarten en zo bijdragen aan een meer tolerante samenleving.

Via het project Nieuws in de Klas ([NIK](#)) onderschrijft de Vlaamse overheid het belang van kritische nieuws- en informatievaardigheden bij jongeren. Dit project van Vlaamse Nieuwsmedia, We Media, Media.21, VRT, meemoo en Mediawijs ontvangt jaarlijks steun vanuit het mediabeleid. NIK is een educatief initiatief dat als doel heeft om jongeren kritisch, bewust, actief en creatief om te leren gaan met nieuwsmedia. De partners voorzien scholen en leerkrachten van nieuwspakketten en lesmateriaal voor leerkrachten en begeleiders uit de derde graad van het lager onderwijs, het secundair onderwijs, lerarenopleidingen, tweedekansonderwijs en inburgeringstrajecten.

Binnen het relanceplan 'Vlaamse Veerkracht' liep een flankerend traject bij Nieuws in de Klas. Dat heeft als doel om jongeren te stimuleren en te helpen om op een bewuste en kritische manier met digitale media, nieuws en informatie om te gaan. Het project speelt in op het (digitale) nieuwsgebruik van jongeren zelf, en ondersteunt hen daarbij om goede en betrouwbare informatie te vinden en te herkennen. Het project gaat uit van de (digitale) leefwereld van jongeren en de manier waarop ze nieuws consumeren (vnl. smartphone - sociale media) en heeft als doel om jongeren zelf een actievere rol te laten spelen in het educatieve aanbod van Nieuws in de Klas, waarbij ze zelf als actor aan hun mediawijsheid werken en minder als consument van lessen en media. Concreet biedt dit project drie initiatieven op maat van jongeren: 1) [Nieuwsmakers](#) (12-14 jaar) met een focus op de competentie om nieuws en informatie te interpreteren en te presenteren evenals verkenning van de veranderende mediaomgeving; 2) [Feitencheckers](#) (14-16 jaar) met een focus op competenties om de betrouwbaarheid van nieuws en informatie te beoordelen en het aanpakken van zwart-wit denken; en 3) [Opiniemakers](#) (16-18 jaar) met een focus op de maatschappelijke impact van nieuws en informatie en vaardigheden om luisteren, spreken in het openbaar en argumenteren te verbeteren. Dit materiaal werd ondertussen geïntegreerd in de reguliere Nieuws in de Klas-werking.

In kader van verbinding werd ook sterk gewerkt aan materiaal en campagnes omtrent de verkiezingen van 2024. Zo wordt er bijgedragen aan de sociale cohesie en democratie.

- Naast de [EDUbox Politiek](#) is er de [EDUbox overtuigen](#) over politieke communicatie en de [EDUbox Ideologie](#).
- Allerhande [tools](#) zoals handleidingen en affiches voor leerkrachten zijn te vinden binnen Nieuws in de Klas.
- De [Nieuws in de Klas dag](#) voor leerkrachten stond dit jaar in kader van de aankomende verkiezingen en hoe dit te behandelen in de klas.
- De [Iktwijfel.be-campagne](#) werd recent gelanceerd, voor de twijfelende volwassene met aandacht voor thema's als desinformatie en polarisering.

Kwaliteitsvolle journalistiek

Ter stimulering van kwaliteitsvolle journalistiek ondersteunt de Vlaamse Regering momenteel de Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ) en het Journalismfund.eu (Fonds Pascal Decroos).

Journalismfund.eu ontvangt jaarlijks van de Vlaamse overheid een subsidie voor de werking van het Fonds Pascal Decroos. Het fonds heeft als voornaamste taak het stimuleren van diepgravende en bijzondere journalistiek die de reguliere verslaggeving, de dagelijkse journalistiek en het correspondentschap overstijgen door journalisten werkbeurzen ter beschikking te stellen. Daarnaast zetten zij in op het vrijwaren van de onafhankelijkheid van journalisten en het helpen van journalisten om hun verhalen onder de burgers te verspreiden. Deze samenwerking is geformaliseerd in een meerjarige samenwerkingsovereenkomst 2022-2025.

Daarnaast ondersteunt de Vlaamse overheid de Vlaamse Vereniging van Journalisten. De VVJ behartigt de professionele, sociale en intellectuele belangen van de Vlaamse beroepsjournalisten. Daarvoor werken zij o.a. aan de erkenning van persdocumenten, de inkomenspositie en arbeidsvoorwaarden van journalisten, persvrijheid, zelfregulering en auteursrechten. Als beroepsvereniging van journalisten zetten zij in op kwaliteitsvol nieuws, wat het maatschappelijke debat en de democratie ten goede komt. De steunmaatregel omvat drie luiken: de reguliere werkingskosten van de VVJ, de toekenning van bijkomende journalistenpensioenen en de financiering van de Raad voor de Journalistiek.

De VVJ kreeg daarnaast voor de periode 2023-2024 een projectsubsidie van 125.000 euro toegekend voor de '[VVJ Academy](#)'. Dit project heeft als doel het realiseren van kennisverzameling, studiewerk en expertise-ontwikkeling omtrent niet eerder opgenomen in de reguliere werking sector-relevante studiethema's zoals digitalisering, de ontwikkeling van nieuwe technologieën en artificiële intelligentie of andere actuele en vernieuwende thema's. Na het aflopen van de subsidieperiode (30 augustus 2024) zal er op basis van functionele verantwoording van de VVJ een grondige evaluatie van de projectsubsidie plaatsvinden en bekeken worden of de ondersteuning aan de VVJ Academy zal worden verdergezet en/of onderbracht kan worden in de reguliere ondersteuning van de VVJ.

Europese maatregelen

Het departement CJM volgt verschillende Europese initiatieven op die de kwaliteit en integriteit van het Europese informatie- en medialandschap bevorderen:

- Digital Services Act
Op 17 februari 2024 trad [Digital Services Act \(DSA\)](#) in werking. Die stelt paal en perk aan het gebrek aan verantwoordelijkheid voor tussenhandeldiensten, zoals een Meta en YouTube. Deze online platformen moeten volgens de DSA onder meer: transparanter zijn over hun algoritmes en de manier waarop ze content rangschikken, verantwoordelijkheid nemen voor de content die op hun platformen wordt geplaatst en de schade die deze content kan veroorzaken, illegale content zoals kinderpornografie, terrorisme en haatzaaiende taal snel

verwijderen, desinformatie bestrijden en ervoor zorgen dat gebruikers toegang hebben tot betrouwbare informatie en de privacy van hun gebruikers beschermen en ervoor zorgen dat hun gegevens niet worden misbruikt.

De DSA verplicht ook het opzetten van interne klachtenafhandelingsystemen. Vroeger kon een platform content verwijderen zonder dat de uploader van de content er iets tegen kon inbrengen. De DSA legt daarvoor nu procedures vast en introduceert een beroepsmogelijkheid. Binnen het kader van de DSA duidt elke Europese lidstaat een of meerdere bevoegde autoriteiten aan die belast zijn met het toezicht op de DSA en de handhaving ervan. Omdat met de toepassing van de DSA tal van bevoegdheden betrokken zijn, op federaal vlak en op niveau van de gemeenschappen, werden in België vier bevoegde autoriteiten aangeduid.

Op het niveau van de Vlaamse gemeenschap is dit de Vlaamse regulator voor de media (VRM).

- Media Freedom Act

Op 7 mei 2024 is de [Europese verordening mediavrijheid](#) in werking getreden. Deze verordening zorgt voor een gemeenschappelijk kader voor mediadiensten in de interne markt, en moet het pluralisme in de media en de onafhankelijkheid van mediadiensten beschermen. De tekst is een antwoord op de toenemende bezorgdheid in de EU over de politisering van de media en het gebrek aan transparantie over media-eigendom.

In een goed functionerende interne markt moeten ontvangers van mediadiensten toegang kunnen krijgen tot hoogwaardige mediadiensten, die onafhankelijk en volgens de ethische en journalistieke normen door journalisten zijn geproduceerd en die daarom betrouwbare informatie bieden. Zulke hoogwaardige mediadiensten zijn een tegengif tegen desinformatie en buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging.

De Europese verordening mediavrijheid zorgt voor een betere samenwerking tussen mediaregulators in de EU. Die samenwerking is essentieel om ervoor te zorgen dat spelers op de mediamarkt die zich systematisch schuldig maken aan desinformatie of manipulatie van informatie, geen voordeel kunnen halen uit de omvang van de interne markt voor mediadiensten. De samenwerking wordt onder meer georganiseerd binnen de Europese raad voor mediadiensten, die bestaat uit de nationale media-autoriteiten. Deze raad krijgt een specifieke rol in de strijd tegen desinformatie onder meer wanneer er sprake is van buitenlandse inmenging en manipulatie van informatie, en in het kader van de gestructureerde dialoog die de raad zal organiseren tussen zeer grote onlineplatforms, de mediasector en het maatschappelijk middenveld. Het doel van die dialoog is onder meer om erop toe te zien dat zelfregulerende initiatieven ter bescherming van de gebruikers tegen schadelijke inhoud worden nageleefd, met inbegrip van initiatieven tegen desinformatie.

- [CDMSI](#)

Code of Practice on Disinformation

Het departement CJM neemt deel aan de Media Literacy Expert Group van de Europese Commissie. Dit is een expertengroep waarin wordt uitgewisseld tussen verschillende lidstaten en stakeholders omtrent mediawijsheid en desinformatie. Eén van de vaste punten is de [Code of Practice on Disinformation](#). De code is een co-regulerend initiatief van de Europese Commissie, online platformen, reclamewereld, fact-checkers, academici en het maatschappelijk middenveld om zich in te zetten tegen desinformatie. Acties zijn o.a. het demonetiseren van het verspreiden van desinformatie, het garanderen van transparantie van politieke reclame, het verbeteren van de samenwerking met fact-checkers en het vergemakkelijken van de toegang van onderzoekers tot data. In kader van de code zijn online platformen vaak ook aanwezig op de overlegmomenten. Dit geeft het departement de kans om met hen in gesprek te gaan, mogelijke samenwerking met Vlaamse partners te bespreken en hen ook te responsabiliseren.

3.2.6.3 Uitdagingen

De strijd tegen desinformatie en het omgaan met sociale media blijft de komende jaren een belangrijke uitdaging via een gelaagd beleid:

Er is nood aan onderzoek naar het kruispunt van AI en desinformatie. In het Global Risks Report 2024 (WEF) wordt de link gelegd tussen AI-technologieën, desinformatie en bias. Het verschil tussen content geproduceerd door mensen of AI zal steeds moeilijker te onderscheiden worden zowel voor mensen als voor detectiemechanismen. Onderzoek en ontwikkeling rond AI lopen nek aan nek, maar het gebied dat werkt rond innovatie binnen desinformatie is ondergefinancierd ten opzichte van de onderliggende technologie. Het is dan ook nodig om als overheid verder te investeren in zulk onderzoek.

Een van de grote uitdagingen blijft erin bestaan om de strijd tegen desinformatie aan te gaan, in combinatie met de nodige aandacht voor mediawijsheid. De pluralistische debaatcultuur is daarbij een kernwaarde die we hoog in het vaandel moeten houden, net zoals de vrijheid van meningsuiting. We moeten daarbij waken over dit spanningsveld: dynamieken die onze democratische rechtstaat ten gronde willen werpen moeten we blijven onderscheiden van legitieme vormen van democratisch conflict.

3.2.7 Justitie en Handhaving

3.2.7.1 Cijfers en huidige context

In het kader van haar wettelijke opdrachten komt AJH voornamelijk tussen voor personen die al op de radar staan omwille van (mogelijk) gewelddadig extremisme of terrorisme. Het gaat dan om justitiabelen die een (poging tot) een terroristische daad hebben gepleegd of onder justitiële begeleiding zijn en (mogelijks) geradicaliseerd zijn (verder: geradicaliseerde justitiabelen). De focus en expertise van AJH betreft dus voornamelijk disengagement, zowel binnen de justitiehuisen, de gevangenissen alsook via elektronisch toezicht. Daarnaast is het bijstaan van slachtoffers ook één van haar kernopdrachten.

Afdeling Justitiehuisen

Alle extra-mandaten⁵²

- Doorheen de afgelopen jaren (sinds 2015) werden door de Vlaamse justitiehuisen 554 mandaten uitgevoerd die gelinkt waren aan radicalisering, extremisme en/of terrorisme. Het gaat dan zowel over adviesmandaten als begeleidingsmandaten.
- Daarbij ging het in totaal over 181 adviesmandaten (33 %) en 373 begeleidingsmandaten (67%).
- Eén justitiabele kan meerdere mandaten hebben gehad doorheen de jaren. In totaal gaat het over 263 individuen die doorheen de jaren opgevolgd werden in de Vlaamse justitiehuisen.
- Op dagbasis behandelen de Vlaamse justitiehuisen gemiddeld 100 lopende mandaten die betrekking hebben op radicalisering/extremisme/terrorisme.
- De huidige mandaten bevinden betreffen vooral probatie, vrijheid onder voorwaarden (VOV) en het adviesmandaat voorbereiding reclassering (AVR).

⁵² EXTRA-mandaat is de noemer van de mandaten die gelinkt wordt aan gewelddadig extremisme of terrorisme. Daarbij wordt rekening gehouden met de aard van de feiten, signalen van radicalisering tijdens de opvolging door AJH, de GGB-TER en personen die tijdens detentie werden opgevolgd wegens een radicaliseringsproblematiek.

- Het justitiehuis van Antwerpen spant met 208 mandaten doorheen de jaren duidelijk de kroon. Ook qua actieve dossiers is Antwerpen nog veruit koploper met 36 actieve mandaten.
- Buiten Antwerpen zijn de extra-mandaten zeer gespreid over de verschillende justitiehuisen.

Het Vlaams Elektronisch Toezicht

- Doorheen de afgelopen jaren werden door het Vlaams Centrum Elektronisch Toezicht 134 mandaten opgevolgd die betrekking hadden op radicalisering, extremisme en/of terrorisme.
- Op dagbasis worden gemiddeld zo'n 10 personen opgevolgd onder elektronisch toezicht die betrekking hebben op radicalisering, extremisme en/of terrorisme.
- 40% van deze mandaten betroffen verdachten (voorlopige hechtenis).
- 60% van deze mandaten betroffen veroordeelden (strafuitvoering).
- Ook bij de actieve mandaten wordt de helft van de mandaten in het kader van de voorlopige hechtenis opgevolgd en de helft in het kader van een strafuitvoering.

In 2024 werd verder ingezet op de aanpak van radicaliseringsdossiers (RADEX) van justitiabelen onder elektronisch toezicht via twee sporen: de optimalisatie van de seiningsprocedure, waaronder een uitbreiding van de nachtelijke ETVH-seiningsprocedure naar andere RADEX-ET-mandaten en de versterking van de rol van VCET-justitieassistenten door dossieranalyses, structureel overleg met de Coördinator Radicalisering en deelname aan opleidingen. Deze acties werden en worden nog steeds voorbereid in samenwerking met Justitiehuisen en besproken binnen het Expertisenetwerk Strafwitvoering. In 2024 waren er in totaal 14 RADEX-mandaten onder ET, waarvan 10 ETVH-mandaten, 1 ETSURB en 3 ETSURG.

In het kader hiervan werden in 2024 reeds de fundamentelementen tot samenwerking in deze dossiers tussen beide afdelingen gelegd en deze samenwerking zal in 2025 nog meer versterkt worden. Er zal bovendien zoals hierboven reeds werd vermeld, werk gemaakt worden van een herziening van de seiningsprocedure in ETSURB RADEX-mandaten, met oog op het mogelijk maken van 's nachts seinen via de magistratuur van wacht. Ook zal onderzocht worden of de medewerkers mobiele eenheid van het VCET de ogen en oren kunnen zijn op het vlak van tekenen van radicalisme bij hun doelgroepen. De noodzaak en eventuele praktische modaliteiten hiervan worden samen met OCAD bekeken.

Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

AJH liet tussen 2022 en 2024 een grootschalig wetenschappelijk onderzoek uitvoeren over het profiel, de noden en behoeften van gedetineerden in Vlaanderen en Brussel. De Vrije Universiteit Brussel, in samenwerking met de Universiteit Gent en de Universiteit Antwerpen hebben het onderzoek uitgevoerd. Geradicaliseerde gedetineerden is één van de prioritaire doelgroepen waar de onderzoekers op hebben gefocust:

- 1,2% (= 79 personen) van de totale gevangenispopulatie in Vlaanderen en Brussel kreeg de aanduiding 'terro' in de gevangnissen.
- Het grootste aantal van de geradicaliseerde gedetineerden zat in de gevangnissen van Berkendael, Beveren, Gent, Antwerpen, Sint-Gillis en Turnhout.
- Geradicaliseerde gedetineerden zijn gemiddeld tussen de 26 en 35 jaar oud, zijn Belg of hebben een nationaliteit van een land buiten de EU27.
- De meeste geradicaliseerde gedetineerden zijn mannelijk.

- Uit het onderzoek bleek dat plegers van terrorisme voor detentie vaker angst- en stemmingsstoornissen te hebben.
- Ze waren tijdens detentie bij meer diensten in begeleiding, wat mogelijks verklaard kan worden doordat er een voorrangsbepoelend geldt voor geradicaliseerde personen vanuit de grote impact van hun misdrijven op de maatschappij.⁵³

3.2.7.2 Gevoerd beleid

Het beleid van AJH is gericht op de elementen die de literatuur de laatste jaren heeft benadrukt wanneer het gaat over het begeleiden en opvolgen van (mogelijk) gewelddadig extremisten en terroristen. De aanpak moet gericht zijn op kennis- en expertiseopbouw, voornamelijk bij medewerkers die aan de slag moeten met de doelgroep. Er moet gewerkt worden op maat van het individu zodat kan ingespeeld worden op de diversiteit van de profielen, evoluties en drijfveren van geradicaliseerde justitiabelen. Er moet voldoende samengewerkt worden met andere diensten om een multidisciplinaire benadering te garanderen. Er moet voldoende aandacht gaan naar risico-inschatting en risicomangement in de opvolging om het gevaar voor de maatschappij zoveel mogelijk te beperken.

Omdat specifieke kennis en expertise een noodzakelijke voorwaarde zijn in de opvolging van geradicaliseerde justitiabelen heeft AJH de afgelopen jaren sterk ingezet op expertiseopbouw binnen de organisatie voor medewerkers die aan de slag gaan met de doelgroep. Sinds 2018 gebeurde dit via ondersteunende experten radicalisering die zelf deze dossiers uitvoerden of collega-justitieassistenten ondersteunden die radicaliseringsdossiers uitvoerden.

Om de expertise en know how nog beter te kunnen uitbouwen en garanderen werd in 2024 een specifieke cel radicalisering opgericht. Tien ervaren en getrainde justitieassistenten nemen daarin de rol van expert radicalisering op en voeren nu zelf alle daderbegeleidingen uit die gelinkt zijn aan radicalisering, gewelddadig extremisme en/of terrorisme. De experten radicalisering zijn justitieassistenten met specifieke kennis en knowhow over het thema en de doelgroep. Het is een centraal en mobiel team dat Vlaanderenbreed werkt.

De experten hebben hiervoor bijkomende opleiding en training gekregen onder meer (opnieuw) in de VERA2R, een specifiek risicotaxatie-instrument om het risico op recidive van gewelddadig extremisten in te schatten en te managen. Het team wordt ondersteund door een psycholoog om o.m. de invloed van psychopathologie op het gewelddadig extremisme mee te kunnen inschatten. Het team wordt aangestuurd door een coördinator radicalisering die ook nauw samenwerkt met de veiligheidsdiensten (zoals het OCAD). Ook het VCET is, als partner voor de elektronische monitoring van geradicaliseerde verdachten of veroordeelden, uiteraard nauw betrokken in deze werking.

Wanneer bepaalde dossiers specifieke expertise (bijv. inzake ideologie) vereisen, werkt AJH qua begeleiding samen met een gespecialiseerde partner, Ceapire vzw. Zij versterken de multidisciplinaire aanpak van AJH en werken nauw samen met de experten radicalisering in de individuele casussen.

Elk radicaliseringsdossier dat in de justitieuizen of het VCET wordt opgestart, wordt onmiddellijk aangemeld bij het bevoegde LIVC R. Ook wordt in elk dossier contact opgenomen met de information officer. Dit om een goede afstemming met politie te garanderen in de opvolging, en een gezamenlijke inschatting te realiseren doorheen de looptijd van het mandaat. De experten radicalisering nemen deel aan de LIVC R-casustafels. Op die manier kan het opvolgingstraject van de LIVC R afgestemd worden op

⁵³ [Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden | Rekenhof](#).

de justitiële begeleiding bij de justitie-assistent en kan een gezamenlijke opvolging en inschatting gerealiseerd worden.

Verder coördineert AJH het netwerk van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (verder netwerk HDG) dat instaat voor de begeleiding van geradicaliseerde gedetineerde personen in Vlaanderen en Brussel. Onder leiding en in samenwerking met het directoraat-generaal penitentiaire inrichtingen (verder DG EPI) ontwikkelde AJH een draaiboek met een concreet afsprakenkader voor de samenwerking tussen het hulp en dienstverleningsnetwerk, de justitiehuisen en DG EPI. Zo zet het netwerk in op expertiseverhoging en ondersteuning over de aanpak van geradicaliseerde gedetineerden van alle Vlaamse medewerkers en AJH concreet via de beleidscoördinatoren HDG.

Om de brug tussen detentie en re-integratie in de samenleving te verbeteren, startten de justitiehuisen in 2023 met een nieuw mandaat tijdens detentie. Dit maakt het mogelijk dat justitieassistenten voor geradicaliseerde gedetineerde personen al tijdens detentie tussenkomen om de reclassering mee voor te bereiden. Dit nieuwe mandaat wordt door alle betrokken partners positief onthaald. Wel blijkt dat de tussenkomst van de justitie-assistent minder evident is voor personen zonder recht op verblijf. Zij hebben immers geen of weinig perspectief om na detentie nog te re-integreren in onze samenleving.

In de aanpak van gewelddadige radicalisering is en blijft een goede informatie-uitwisseling cruciaal. In navolging van de wet en het LIVC R-decreet werkte AJH samen met de federale partners aan de voorbereiding van een samenwerkingsakkoord voor de LIVC R. In deze voorbereiding wordt ook voorzien in een Penitentiaire Integrale Veiligheidscel (PIVC R) waarbij ook de burgemeester en een information officer kunnen aansluiten op het casusoverleg dat plaatsvindt tijdens detentie zodat de informatiedoorstroming van buiten naar binnen en vice versa geoptimaliseerd wordt. Daarnaast maakten AJH en het OCAD een protocolovereenkomst op om meer informatie uit te wisselen over justitiabelen binnen de justitiehuisen en deze opgenomen in de GGB-TER. Het OCAD krijgt hierdoor een beter zicht op het verloop van de justitiële begeleiding en gebruikt deze informatie om een betere individuele risico-inschatting van de dreiging op te stellen

De voorbije periode hechtte het AJH veel belang aan de ondersteuning van slachtoffers van terrorisme. Het proces van de aanslagen in Zaventem en Maalbeek in 2016 ging van start op 30 november 2022. Justitieassistenten van verschillende diensten slachtofferonthaal waren op elke zittingsdag beurtelings aanwezig om slachtoffers en nabestaanden bij te staan en te ondersteunen tijdens het proces. De diensten slachtofferonthaal ondersteunen daarnaast de slachtoffers en nabestaanden ook in de verdere strafuitvoeringsfase. In april 2024 organiseerden ze onder meer een informatiesessie voor alle slachtoffers over de strafuitvoering. Een werkgroep samengesteld uit federale en gemeenschapsactoren zorgde voor de uitwerking van een centraal loket voor slachtoffers van terrorisme en grote rampen. AJH kon dit mee operationaliseren en verder uitdenken en blijft ook betrokken bij het toekomstige proces.

3.2.7.3 Uitdagingen

België kreeg de afgelopen periode opnieuw te maken gekregen met verscheidene terroristische aanslagen (zoals bijvoorbeeld de politie-inspecteur die in Schaarbeek werd vermoord op 10 november 2022 en de aanslag op de twee Zweedse voetbalsupporters op 16 oktober 2023 te Brussel). Ook werden verscheidene personen opgepakt waarbij er sprake was van voorbereidende handelingen. De meerderheid van de opgevolgde extra-mandaten betreft nog steeds islamitisch extremisme maar de laatste jaren wordt het beeld toch meer divers en maken ook rechtsextremisme en anti-overheidsextremisme zeer beperkt deel uit van de caseload.

De coronacrisis was een enorme katalysator voor het geloof in allerlei complottheorieën en zorgde voor een toename van anti-overheidsgevoelens. Complotdenkers en extremisten spelen in op deze gevoelens en versterken ze via online propaganda.

Het AJH stelt ook vast dat de geradicaliseerde justitiabelen vaak te maken hebben met een bepaalde of algemene psychische en/of psychiatrische problematiek. Bij daders van gewelddadige radicalisering zien we bijvoorbeeld wel vaker dat dit gecombineerd is met een bepaalde verslaving, persoonlijkheidsstoornis of psychopathologie. Daarom is het belangrijk om ook voor deze doelgroep beroep te kunnen doen op gespecialiseerde verslavings- en geestelijke gezondheidszorg. Maar ook voor deze doelgroep ervaren de justitiehuisen dezelfde hindernissen als voor hun reguliere cliënteel, met name wachtlijsten, een onvoldoende gedifferentieerd aanbod voor forensisch cliënteel, uitsluitingscriteria, ... Om tot structurele oplossingen te komen is een grondige hervorming nodig van het zorglandschap. Het AJH is dan ook nauw betrokken bij de voorbereiding om te komen tot een nieuw Masterplan forensische zorg.

Op organisatieniveau zorgt de nieuwe legislatuur voor een uitbreiding van de bevoegdheden van het AJH. Met de overheveling van het jeugddelinquentierecht wordt de bevoegdheid van het AJH uitgebreid naar minderjarige geradicaliseerde justitiabelen.

De aanpak van minderjarige geradicaliseerde justitiabelen is een belangrijk aandachtspunt voor het volgende actieplan nu veiligheidsdiensten opmerken dat er de laatste twee jaren sprake is van een stijging van minderjarigen die opgevolgd worden voor gewelddadige radicalisering (zie ook hoger dreigingsbeeld).

Tenslotte heeft het AJH de voorbije jaren al heel wat inspanningen geleverd om goed samen te werken met andere relevante actoren in de aanpak van radicalisering. Maar ook hier is er altijd nog marge voor verbetering. Zo wordt onderzocht of het mogelijk is om tot een automatisering van bepaalde informatie-uitwisseling te komen. Een koppeling tussen het dossiersysteem van de justitiehuisen (SIPAR) en de gemeenschappelijke gegevensbank (GGB TER) van het OCAD zal dan ook verder onderzocht worden.

3.2.8 Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling (VDAB)

De reguliere werking van de VDAB is uiterst belangrijk als flankerend beleid voor de preventie van gewelddadige radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme. Het doel is om kwetsbare profielen adequaat te begeleiden, de kloof tot de arbeidsmarkt te dichten en hen uiteindelijk toe te leiden tot die arbeidsmarkt. De VDAB signaleert dat zij in tijden van krapte op de arbeidsmarkt meer profielen met een psychische problematiek begeleidt. Ze merkt ook een toenemende frustratieagressie bij haar klanten, maar ervaart op dit ogenblik geen signalen van extremisme. In het nieuwe actieplan tegen agressie is opgenomen dat de VDAB agressief gedrag steeds rapporteert aan de politie en overgaat tot casusoverleg met o.a. het OCMW en de CAW wanneer de agressie zich voordoet tegenover verschillende instanties.

Binnen de VDAB zijn er, naast een centraal aanspreekpunt, provinciale aanspreekpunten waar men terecht kan voor meldingen van extremisme en gewelddadige radicalisering en die tevens een mandaat hebben om te zetelen in de LIVC R. Na de implosie van IS is het aantal meldingen door instructeurs of bemiddelaars sterk gedaald. De VDAB blijft aandacht besteden aan de bekendmaking van de LIVC R-werking, o.m. door de verspreiding van de factsheet LIVC R en artikels in interne communicatiekanalen. Op het intranet van de organisatie kunnen personeelsleden info omtrent LIVC R, gewelddadige radicalisering, hulplijnen,... terugvinden. Hierin is ook informatie opgenomen om bemiddelaars te helpen om signalen van gewelddadige radicalisering te herkennen.

De effectieve deelname aan de LIVC R vanuit de VDAB is zeer bescheiden. De organisatie ontvangt vanuit de LIVC R weinig vragen tot deelname. De provinciale directies staan open tot samenwerking, maar hebben de indruk dat de LIVC R niet spontaan denken aan de VDAB als partner in het overleg.

3.2.9 Integratie en Inburgering

Ook het reguliere beleid inzake integratie en inburgering is van fundamenteel belang voor de universele preventie van gewelddadige radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme. Voor het Vlaamse Integratie- en Inburgeringsbeleid kan worden verwezen naar het geïntegreerd actieplan horizontaal integratiebeleid.

3.2.9.1 Gevoerd beleid Agentschap Integratie en Inburgering (AgII)

Binnen het specifiek beleid (dus kaderend binnen de doelstellingen van het radicaliseringsdecreet) van AgII ligt de focus op de ondersteuning van gemeenten (en andere diensten) bij acute maatschappelijke spanningen gelinkt aan de diverse samenleving en eventuele detectie en doorverwijzing in het kader van de inburgeringstrajecten. In het kader van flankerend beleid biedt AgII daarnaast omstaanderstrainingen, ondersteuning voor genuanceerde beeldvorming en een opleidingstool om online polarisatie tegen te gaan aan.

De afgelopen legislatuur ondersteunde AgII gemeenten⁵⁴ bij de opmaak van een lokaal actieplan om schadelijke polarisatie, haatspraak en desinformatie aan te pakken, zowel online als offline. Tenslotte biedt AgII advies en praktijkondersteuning aan voor specifieke casussen die acute maatschappelijke spanningen opwekken. Het gaat om diverse casussen, gaande van spanningen tussen bevolkingsgroepen, spanningen t.a.v. openbare diensten (bijv. tussen jongeren en politie) of spanningen binnen lokale voorzieningen (zoals scholen). Specifiek gericht op onderwijs publiceerde AgII, i.s.m. enkele experts uit het Wij-Zij Netwerk, in 2023 het 'Stappenplan spanningen op school'. In 2025 wil AgII, op basis van enkele proeftuinen in het Gemeenschaps- en het Katholiek Onderwijs en in samenwerking met de pedagogische begeleidingsdiensten, de publicatie updaten en de inzichten delen met de andere onderwijskoepels.

Naast een ondersteunende rol naar de gemeenten, heeft AgII een rechtstreekse klantrelatie met de inburgeraars. Dit zowel in het kader van de trajectbegeleidingen als in de lessen Maatschappelijke Oriëntatie. Het agentschap beschikt over interne procedures voor trajectbegeleiders en leerkrachten Maatschappelijke Oriëntatie om te handelen bij signalen van gewelddadige radicalisering. Gebundelde achtergrondinformatie is beschikbaar voor de medewerkers.

De afgelopen jaren waren er een beperkt aantal vroegtijdige meldingen van mogelijke signalen. Via coaching en ondersteuning van de leidinggevendenden zijn deze niet uitgegroeid tot problematisch gedrag. Er is geen gestructureerde inventaris van signalen, gezien veel signalen via de interne procedure tijdig aangepakt worden. Het AgII nam tot nog toe niet deel aan een LIVC R.

3.2.9.2 Uitdagingen

AgII merkt een toename van signalen van acute maatschappelijke spanningen en adviesvragen hierover. Men ziet ook de sterke impact van geopolitieke spanningen (bijv. conflict Israël-Palestina, oorlog in Oekraïne) op het lokale niveau. De gemeenten hebben nood aan handvaten om dit type lokale spanningen te hanteren.

⁵⁴ In 2024 werden volgende gemeenten ondersteund: Halle, Eeklo, Temse, Kruibeke, IGS Dendermonde, Beringen, Heusden-Zolder, Maasmechelen, Roeselare, Willebroek, Mechelen, Bilzen-Hoeselt, Houthalen-Helchteren, Sint-Truiden, Ninove. In het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad werd de VGC ondersteund.

Het aantal signalen van gewelddadige radicalisering binnen de inburgeringstrajecten bleef tot nog toe beperkt. Om de aandacht voor de problematiek voldoende scherp te houden, zal de achtergrondinformatie worden geactualiseerd en zullen eerstelijns werkers en hun leidinggevers opnieuw worden geïnformeerd.

AgII plant tevens een plan van aanpak om agressie en moeilijke situaties het hoofd te bieden, waarmee een koppeling zal worden gemaakt.

3.2.10 Gezondheid en Welzijn

Het beleidsdomein en de gesubsidieerde organisaties, zoals de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW) en de Centra Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), realiseren preventie- en zorgopdrachten op een aantal thematieken en naar een aantal specifieke doelgroepen.

Binnen de Jeugdhulp en de Centra Algemeen Welzijnswerk zijn wel referentiepersonen voor de preventie van gewelddadige radicalisering aangesteld.

Het gaat om een groot en versnipperd beleidsdomein. Ook is binnen het beleidsdomein (en de veldwerkers) niet altijd voldoende expertise aanwezig m.b.t. de problematiek.

In het lopende Vlaams actieplan neemt/nam het beleidsdomein, los van de initiatieven binnen doelstelling rond coördinatie en samenwerking, volgende acties op:

- Binnen de dienstverlening van de algemene Opvoedingslijn van Opgroeien kunnen ouders of andere personen vragen stellen over radicalisering (actie 2.1).
- Verderzetten van de psychosociale begeleiding i.k.v. disengagement (actie 6.3, zie verder).
- Voorzien van behandeling van geradicaliseerde gedetineerden met een geestelijke gezondheidszorgproblematiek in het kader van disengagement (actie 6.4).
- Optimaliseren van een beleid en procedures inzake minderjarige terugkeerders uit IS-conflictgebied (actie 7.1). Er werd een specifieke 'Vraag en antwoord' fiche opgesteld rond de gezamenlijke en interbestuurlijke samenwerking bij terugkeer van minderjarigen uit IS-conflictgebied. Ook wordt op regelmatige basis intervisie gehouden met de consultants die teruggekeerde kinderen opvolgen.
- Deelname centraal loket voor slachtoffers van terrorisme en grote rampen (actie 7.2 – de actie wordt getrokken door het beleidsveld Justitie en Handhaving).
- Meewerken aan onderzoek inzake terugkeerders uit IS-conflictgebied (actie 8.3).
- Blijvend inzetten op expertiseverhoging en ondersteuning van de medewerkers in de gevangenissen (actie 8.6 – deze actie wordt getrokken door het beleidsveld Justitie en Handhaving).

Deelname aan LIVC R

In de samenwerking tussen polititioneel-justitiële actoren en gezondheids- en welzijnsactoren komen er een aantal vaststellingen naar voor.

Afhankelijk van het ('geografische') niveau waarop samenwerking zich afspeelt (lokaal, (loco)regionaal, arrondissementeel, ...), is het voor zorgvoorzieningen en -actoren qua capaciteit niet altijd haalbaar om, bijvoorbeeld, op de diverse lokale overlegstructuren aan te sluiten. Dit blijkt uit een bevraging die SAM vzw voerde in het najaar van 2023, waarin de CAW aangeven dat een standaarddeelname aan de LIVC R niet altijd haalbaar is door gebrek aan capaciteit. De feedback vanuit de CAW geldt eveneens voor onder meer de CCG en de consultants van ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ) en sociale

dienst jeugdrechtbank (SDJ). Diezelfde bevraging geeft weer dat deelname aan de LIVC R zeker (nog) geen evidentie is. Enerzijds worden de CAW nog weinig uitgenodigd, zeker in kleine gemeenten.

Anderzijds blijft er schroom bij de hulpverleners om een cliënt aan de melden bij het LIVC R. Hulpverleners formuleren de vrees dat daardoor de situatie verslechtert voor hun cliënt en geven aan niet goed te kunnen inschatten wat er met de informatie zal gebeuren. Verder verwoorden ze als hulpverlener te staan tegenover een grote politionele en ambtelijke vertegenwoordiging waardoor hun stem te weinig wordt gehoord. Na aanmelding bij het LIVC R lijken ze de controle over het proces kwijt te raken. Dit onderstreept het belang van de uitwerking van samenwerkingskaders en van een operationele (procesmatige) doorvertaling ervan (vb. vanuit verschillende 'ingangen': aanmelding door politie, aanmelding door zorgvoorziening/-verlener, vraag om (basis)informatie van politie of parket naar zorgvoorziening/-verlener; ...), vertrekkende van een sterk begrip van en respect voor elkaars werk- en referentiekader en de gronden waarop deze rusten. Zo kan het wederzijds vertrouwen tussen de actoren groeien en de omgangsmogelijkheden met informatie- en gegevensdeling (zie ook beroepsgeheim) verder verkend worden.

Deze groeimarge werd bevestigd op de inspiratienetwerkdag en op de studiedag 'Casusoverleg en beroepsgeheim: van uitzondering naar standaard?', georganiseerd door SAM vzw en de KU Leuven, en op de kick-off vergadering van de werkgroep Psychiatrische problematieken van de NTF.

Disengagement

Door CAW Limburg wordt psychosociale begeleiding geboden aan geradicaliseerde gedetineerden met het oog op disengagement. Deze begeleidingscapaciteit wordt ingezet in alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Het inbedden van de bestaande trajecten binnen de CAW-werking werd gerealiseerd. Concreet houdt dit in dat een budget gelijk aan 3,5 VTE (de consultants) werd toegevoegd aan de reguliere subsidie-enveloppe van CAW-Limburg. Voor de periode van 15/12/21 tot en met 14/12/2024 ontving CAW Limburg een bijkomende projectsubsidie die hen toeliet de personeelsequipe te versterken met 1 VTE extra. Deze subsidie ontvangen ze ook voor de periode 15/12/24 tot 31/12/26.

Daarnaast voorzien de CGG gespecialiseerde behandeltrajecten in samenspraak met de consultants van CAW Limburg die psychosociale begeleiding in het kader van disengagement opnemen.

De ⁵⁵ daarvoor gesubsidieerde CGG geven echter aan dat de zorgcontinuïteit bij detentiebegeleidingen van geradicaliseerde gevangenen omwille van transfers of voorwaardelijke invrijheidstelling regelmatig onder druk staat. Overdracht van cliënten naar diensten in eigen regio blijft een heikel punt: het blijft een uitdaging diensten te vinden met voldoende deskundigheid en affiniteit met de doelgroep en de problematieken die er eigen aan zijn. Omwille van transfers kan de begeleiding worden onderbroken: nauwere afstemming met de DP EPI is wenselijk om de mogelijkheid tot transfer naar één van de satellietgevangenissen in functie van het behandelaanbod te stimuleren.

Inzet van deze doelgroep in een gemengde groepswerking blijft moeilijk. De extra projectmiddelen geven de CGG de mogelijkheid om in de betrokken gevangenissen prioriteit te geven aan de behandeling van als geradicaliseerd gelabelde gedetineerden. In het kader van een meer aanklappend disengagementsaanbod is gerichte proactieve ondersteuning van het forensisch zorgaanbod in de gevangenissen van Antwerpen en Haren eveneens wenselijk, gezien de grotere aanwezigheid van personen opgevolgd door het OCAD.

⁵⁵ CGG Integra (gevangenis Hasselt), CGG Adentro (satellietgevangenis Gent en de overige Oost-Vlaamse gevangenissen), CGG Prisma (satellietgevangenis Brugge).

De afgelopen 5 jaar starten de CGG 83 dossiers op, waarvan er nog 9 lopen. Doorverwijzing gebeurde voornamelijk door de disengagementconsulenten van de CAW, maar ook de PSD en JWW verwijzen rechtstreeks door. Rechtstreekse aanmelding komt slechts in een beperkt aantal casussen voor.

Hoewel de focus de voorbije jaren vooral op islamitisch/jihadistisch extremisme lag, melden de CGG meer en meer diversificering. Vooral rechtsextremisme blijkt binnen detentie aan een opmars bezig.⁵⁶ Hoewel de onderliggende dynamieken van radicalisering gelijkaardig zijn, vergt deze specifieke vorm van radicalisering een eigen invalshoek. In samenspraak met OCAD wordt er momenteel onderzocht hoe men kan inspelen op de waargenomen trends.

De 3 CGG hebben ook de opdracht de ontwikkelde expertise te verspreiden naar de overige CGG en hen waar nodig te ondersteunen.

3.2.11 Sport

Het reguliere sportbeleid heeft een belangrijke rol als fundament voor een gezonde samenleving en de universele preventie van gewelddadige radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme. Naast de ontwikkeling van een gezonde en actieve levensstijl, of het bevorderen van de fysieke en mentale fitheid, kan sport een zinvolle vrijetijdsbesteding en structuur bieden. Sport is maïzena, sport verbindt. Sporten brengt mensen van verschillende achtergronden uit onze samenleving samen. Sport geeft mensen kansen. Zo tonen studies aan dat elke euro die in Vlaanderen in sport en bewegen wordt geïnvesteerd, een sociale meerwaarde van 3,56 euro oplevert.

We kunnen sporten en bewegen inzetten om andere maatschappelijke doelen na te streven bijvoorbeeld binnen de gezondheidssector, in het kader van gemeenschapsvorming en sociale inclusie en om competenties te ontwikkelen in het kader van (toekomstige) tewerkstelling. Sport kan een waardevolle rol spelen in het bereiken van en het werken met jongeren die dreigen zich niet meer verbonden te voelen met hun samenleving. Hiervoor is echter een breed netwerk nodig, zowel binnen als buiten de sportsector. Het Vlaamse sportbeleid wil inzetten op zowel inclusie in als inclusie door sport. De middelen binnen het Vlaamse sportbeleid zijn echter beperkt.

Als sociopreventieve actor ligt de rol van sport vooral in het zorgen voor een basis voor een gezonde samenleving en verbinding en sociale samenhang. Het thema wordt ook gevat door internationale kaders.

Na de ratificatie in 2024 dragen we vanuit Vlaanderen bij tot de verdere uitwerking van het Verdrag van de Raad van Europa inzake een integrale benadering van veiligheid, beveiliging en gastvrijheid bij voetbalwedstrijden en andere sportevenementen (Saint-Denis Conventie). Het EU-werkplan voor sport 2024-2027 onder prioriteitsgebied 1 "Integriteit en waarden in de sport", hoofdonderwerp "Strijd tegen haatspraak", voorziet in werk op twee thema's: 1) Invloed van sociale media en preventie van online verbaal geweld en 2) Uitingen van verbaal en fysiek geweld tijdens sportevenementen. Vanuit het United Nations Office of Counter-Terrorism (UNOCT) loopt het United Nations Global Programme on Security of Major Sporting Events, and Promotion of Sport and Its Values as a Tool to Prevent Violent Extremism (Global Sports Programme).

Sportorganisaties kunnen ook een signaaldetector zijn voor gewelddadige radicalisering, en sensibilisering rond de rol van het LIVC-R is daarom verder nodig.

⁵⁶ CGG, inhoudelijke tussentijdse rapportage projectsubsidie, mei 2024.

4. Het beleid in Brussel

Het spreekt voor zich dat alle hierboven reeds opgenomen elementen voor wat betreft de gemeenschapsmaterie uiteraard ook van toepassing zijn voor het beleid in onze hoofdstad. De VGC is de prioritaire partner van de Vlaamse Gemeenschap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en is als overheidsbestuur bevoegd voor de Vlaamse Gemeenschapsbevoegdheden in Brussel. De VGC is niet rechtstreeks bevoegd, maar kan wel preventief en sensibiliserend optreden binnen haar gemeenschapsbevoegdheden. Gezien deze band met Vlaanderen is de VGC dan ook vertegenwoordigd in het Vlaams Platform Radicalisering.

De VGC geeft vanuit een constructief partnerschap mee uitvoering aan de Vlaamse beleidskeuzes ter preventie van gewelddadige radicalisering, o.a. via het Vlaams Plan Samenleven en verschillende overlegfora.

Daarnaast staat het beleid van de Vlaamse Gemeenschap omtrent gemeenschapsbevoegdheden ook open voor de Nederlandstalige organisaties in Brussel. Zo zijn bijvoorbeeld maatregelen van de Vlaamse overheid die gelden voor Nederlandstalige scholen in Vlaanderen ook van toepassing op de Nederlandstalige scholen in Brussel.

Tot slot is het belangrijk aan te geven dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een coördinerende taak heeft op het vlak van de gewestelijke bevoegdheden preventie en veiligheid en via de overheidsdienst 'Safe Brussels' een eigen beleid voert. Een goede afstemming met de Vlaamse Gemeenschap moet daarbij worden nagestreefd.

5. Samenvatting

Uit de bovenstaande actuele analyse van het dreigingsbeeld blijkt dat er met een aantal belangrijke tendensen rekening zal moeten gehouden worden bij de invulling en uitwerking van het nieuwe actieplan.

Hoewel het jihadistisch extremisme veruit de grootste dreiging blijft, lijken zowel rechtsextremisme, linksextremisme als nieuwe tendensen zoals de straatcultuur ook fenomenen die (blijvend) onze aandacht vereisen. Een aanzienlijk deel van de dreigingen blijkt tevens diffuus en/of niet meteen in een traditionele dreigingscategorie onder te brengen, het zgn. saladbar-extremisme. De focus van het beleid moet bijgevolg liggen op alle mogelijke vormen van gewelddadige radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme zonder zich hierbij te beperken tot een specifieke categorisering. Zo zijn er immers bepaalde elementen waarin de verschillende ideologieën binnen het extremistische denken elkaar terugvinden bijv. de steeds toenemende toxische mannelijkheid. Zowel het rechtsextremisme, de straatcultuur als het jihadisme delen deze visie inzake de superioriteit van de man ten opzichte van de inferieure positie van de vrouw. Het spreekt voor zich dat we ook deze riskante kruisbestuivingen te allen tijde moeten blijven opvolgen en aanpakken.

In Vlaanderen heeft het fenomeen van gewelddadige radicalisering zich de afgelopen jaren breed verspreid. Op dit ogenblik telt ongeveer een derde van de gemeenten een inwoner die is opgenomen in de GGB T.E.R.. Een Vlaanderenbreed beleid, zonder blinde vlekken en hiaten, is bijgevolg absoluut noodzakelijk.

Een opvallende vaststelling is, ondanks het beperkte aantal in absolute cijfers, ook een stijgend aandeel minderjarigen dat gewelddadig radicaliseert en/of de straatcultuur binnenbrengt in onze scholen. Ze

blijken bovendien steeds jonger. Daarmee winnen acties die gericht zijn op jongeren aan belang en dit zowel vanuit de desbetreffende beleidsvelden als vanuit het flankerend beleid.

Een aanzienlijk deel van de gewelddadig geradicaliseerden blijkt te kampen met een psychische problematiek. Een toereikend aanbod op maat is noodzakelijk.

Verder blijkt uit de actuele analyse eens te meer de rol van sociale media in het (steeds snellere) radicaliseringsproces.

Tenslotte blijkt uit de dreigingsanalyse, maar tevens uit de getuigenissen vanuit het Vlaamse beleid, de invloed van geopolitieke ontwikkelingen en triggerevents op het interne dreigingsbeleid en op spanningen tussen bevolkingsgroepen in ons land. Deze ontwikkelingen zijn uiteraard (meestal) niet te voorzien: het is van belang de vinger aan de pols te houden met voldoende voelsprieten in de samenleving, methodieken met een brede inzetbaarheid goed te verankeren en flexibel in te spelen op nieuwe uitdagingen.

Uit de huidige analyse van het Vlaamse beleid blijkt dat de laatste jaren heel wat werd ontwikkeld, met positief resultaat. Het beleid is intussen zijn kinderschoenen ontgroeid maar gelet op de voortdurende ontwikkelingen dient het continue afgestemd te worden op deze steeds wijzigende realiteit. De huidige realiteit stemt immers al niet meer overeen met deze ten tijde van het opstellen van het vorige actieplan. Het doel is dan ook om met dit nieuwe actieplan verder te blijven inzetten op nieuwe uitdagingen en wijzigende omstandigheden, om flexibel om te gaan met maatregelen en om op regelmatige basis evaluaties uit te voeren zodat het actieplan op elk moment zo dicht mogelijk aanleunt bij de situatie zoals deze zich in werkelijkheid voordoet. Enkel zo kunnen we de aanklappende opvolging en de krachtvolle aanpak die deze problematiek nodig heeft in Vlaanderen (blijven) garanderen.